

Töö ja Tervis

Sotsiaalpoliitiline kuukiri

Eesti Haigekassade Liidu ja Sotsiaalse Arengu Eesti Ühingu häälekandja

Nr. 3

XIII aastakäik

1937

Tellimise hind postiga:

aastas 100 senti
6 kuu peale : 55 „
1 „ „ 10 „
Välismaale aastas 150 s.

Ilmub kord kuus.

Talitus ja toim.: Tallinn, Toompuiestee
17-a, k. 13. Telefon 448-35.
Tellimisi võtavad vastu kõik haigekassad
ja postiasutused.
Üksiknumber 10 senti.

Kuulutuste hinnad:

1 lhk. kr. 50.—
1/2 „ „ 25.—
1/4—12.50 ja 1/8 lhk. „ 7.25
Teksti ees — 50% kallim.

Sotsiaalpoliitika majanduslikust tasuvusest.

Dr. H. Potthofi aineil Joh. Sonin.

Meil näib olevat läbi löönud vaade, et iga sotsiaalne uuendus toob enesega kaasa kooritud rahvamajandusele. Alati, kui ajakirjanduse kaudu või mõnel muul teel saab teatavaks vabariigi valitsuse või sotsiaalministeeriumi kavatsus esitada riigivanemale väljaandmiseks dekreedina mõni sotsiaalne uuendus, siis tekib sellele uuendusele vastuseis. Vastuseisjateks on peamiselt tööandjate ringkonnad, kellele harilikuks väiteks on, et kõne all oleva sotsiaalreformi läbiviimine tooks enesega kaasa uusi kulusid, mis võivad saada hädaohutlikuks meie rahvamajandusele. Kuid mitte ükski tööandjate ringkonnad, vaid ka inimesed, kelle isiklikud huvid teatud sotsiaalreformi läbi ei ole üldse puudutatud, on nakatatud sellest hädaldusest. Ka nemad räägivad ja kirjutavad ajakirjanduses tihti sotsiaalliidusest, vahel isegi säärase sotsiaalseaduste kavade puhul, mis enesega kaasa ei too mingisuguseid nimetamisväärseid kulusid.

Säärane vaade aga on tööpoolest väga ühekülgne ja säärase vaate mõjulepääsimine rahva arvamisest on isegi kahjulik meie rahvamajandusele, sest sotsiaalpoliitika areng ei ole sugugi kahjulik rahvamajandusele, vaid, otse ümberpöörult, see võib tihti mõjuda rahvamajandusele õnnistusrikkalt.

Et eelmist väidet põhjendada, peame katsuma hinnata töötavat inimest samuti kui hindab tööandja oma masinat, tööriista või töölooma. Rahvamajandus ei saa mööduda inimese hindamisest, sest vastasel korral ei oleks see rahvamajandus, vaid eramajandus. Eramajanduse seisukohast väljudes ei ole inimesel mingit väärtust sellest ajast peale, millal ta omandas inimõigused, millal kaotati orjapõlv. Ühegi tööstuse bilansis ei leia meie töölisi, sest tööline ei ole töösturi varanduse osa. Töölise kasvatamise kulud ei lähe korda tööandjale. Teda ei huvita, kui suured olid

need kulud ja kes need kandis. Ta võtab vastu oma käitisesse tööliste, kel on juba teatud töövõime. Sõlmib töölisega lepingu, mis meie seaduste järgi ikka on veel kahepoolne obligatsioonioiguslik leping, millega üks pool kohustub teha teatud tööd ja teine selle eest kohustub vastutasuks andma teatava summa raha. Kui leping seaduses ettenähtud korras on lõpetatud, võivad mõlemad pooled minna, kuhu nad tahavad, ja teha, mis nad tahavad, ilma et nad üksteisele õiguslikult või majanduslikult enam korda läheksid.

Selle seisukorra tagajärjeks on, et tööandja huvid tööliste vastu on sootuks teised kui, näiteks, oma hobuse või mõne töömasina vastu. Hobuse ja masina eest maksab tööandja raha — need on tema varanduse osad. Nende eest peab ta hoolitsema, et nad võimalikult palju tööd teeksid ja seeläbi end hästi renteeriks. Hobuse ja masina eest peab hoolitsema niivõrd, et nende töökvantum oleks küllaldaselt suur katma nende ostuhinda, amortisatsiooni ja ka andma teatud ülejääki tööandjale. Õige peremees ei koorma iialgi oma hobust üleliia, sest ta muudab hobuse siis enneaegselt invaliidiks. Ta, võib-olla, ei saa sel korral tagasi hobuse eest maksetud rahagi, rääkimata kasust. Õige peremees annab oma hobusele ka korralikult süüa, sest vastasel korral oleks hobuse töökvantum liialt väike ja samuti oleks väike ka tema tasuvus. Sama lugu on ka masinaga. Korralik masina omanik ei lase kunagi masinat käia niikaua, et selle laagrid põlema lähevad. Ta paneb masina seisma õigel ajal, määrab teda korralikult jne.

Kõike seda sunnib tööandjat tegema tema enese majanduslik kasu. Sarnast „hellust“, mis tööandja üles näitab oma hobuse või masina vastu, ei tunne ta oma inimesest tööliste vastu. Viimasesse ta ei ole paigutanud oma

raha, mispärast tal ka midagi pole tarvis amortiseerida. Tööandja huvi töölise puhul seisab ainult selles, et tööline saadava palga tasa teeniks ja veelgi tööandjale ülejääki jäta, mida rohkem seda parem. Kas aga maksetava palgaga tööline saab muretseda enesele ja oma perele toitu, riideid, korteri jne., kas maksetava palgaga tööline saab end amortiseerida, sest ka tema kasvatus töövõimeliseks tööliseks on midagi maksta läinud, — see ei huvita tööandjat. Teda ei huvita, kas töölise tööpäev ei ole talle liialt pikk, kas töö ei ole liialt raske, kas töötamisolud ei ole kahjulikud töölise tervisele. Kuigi pikk tööpäev, üleliigne pingutamine, halvad ruumid jne. võivad töölise haigeks muuta, isegi enneaegse invaliidisuse välja kutsuda, ei lähe see korda tööandjale. Kui tööline enam ei suuda küllaldaselt tööd teha, siis võib teda ilma kuludeta asendada uue töölisega.

Nagu eelpool juba öeldud, on leping lõpetatav. Mis läheb korda tööandjale, et tööline 40-aastasena on juba töövõimetu, mis läheb temale korda, et töötaja naine ei too ilmale terveid lapsi, et töötavad lapsed jäävad kiduraks. Need asjaolud kõik ei figureeri käitise bilansis.

Muidugi käib eespool öeldu ainult momentaalse omakasupüüde kohta. Tööandjad, kui nad kõik oleksid olnud hoolimatud, näeksid varsti, et see end kahjulikult kätte maksab. Tööandjale, kes ise maksab vähe palka, on soovitatav, et naabrid maksaksid rohkem, sest siis saaksid naabrite töölisel osta rohkem tema produkte. Kui kõik tööandjad muudaksid ruttu oma töölisel invaliidiks, siis need invaliidid tuleksid lõppude lõpuks ka nende kaela. Kuid kui palju on inimesi, kes juurdlevad asju, kes näevad kaugemale kui oma lähemasse ümbrusesse. Täiesti lühinägelised olid ka tööandjad kapitalismi algul. Tööliste saatus oli siis väga kurb. Riigivõimud, kes nägid natuke kaugemale, hakkasid vahele astuma. Needki esimesed nõrgad sammud töökaitse alal leidsid pöörast vastuseisu. Et nad aga mitte üksnes eetilisel tarvilised ei olnud, vaid ka rahvamajanduslikult, sellele ei vaidle vist praegusel ajal keegi vastu.

Kuid praeguse aja tööandjad? Kas ulatub nende silmapäär kaugemale? Väga vähe küll. Meie tahame laiendada haiguskindlustust kogu töötavale rahvale. Loomulik oleks, et kogu rahvas kiidaks heaks selle sammu. Kas on see aga nii? Kaugeltki mitte. See samm ei olevat kooskõlas meie rahva majandusliku kandejõuga.

Agarahvamajanduse bilanss ei ole ometi eramajanduslike bilansside kokkuarvamine kogu riigis! See on hoopis midagi muud. Rahvamajanduse bilanssi tuleb sisse võtta ka töölisel! Seal tuleb arvesse võtta kõik majanduslikud hüved, mil on üldsuse kohta positiivne väärtus, ja langevad ära kõik need hüved, milledest üksikud kasu saavad üldsuse majanduslikuks kahjaks. Seetõttu on ühe kodaniku igasugused nõudmised teise vastu kogu bilansi suhtes tähtsusetu. Kõrged maahinnad ei ole rahvamajanduslikuks väärtuseks, vaid puuduseks, sest maad ei saa müüa välismaale, vaid selle ülesanne on olla aluseks tööle ja

korterile. Kõik teenimisalused, mis toovad rahva tervishoiule ja moraalsele rohkem kahju kui nende eramajanduslik kasu väärt on, tuleb kanda rahva bilansi passiva-küljele.

Seevastu aga kujundavad elavad töötavad inimesed rahvabilansis mõlemal poolel tähtsaima rea, hoolimata sellest, et nad üldse ei eksisteeri erabilansis. Suurem osa rahva jõukusest lasub inimtööl; sadade tuhandete kodanike töötajad on meie kodumaa bilansi suurimaks aktiiva-sissekandeks. Ja suurem osa loodavaist väärtustist tarvitatakse ära tööjõu loomiseks või ülalpidamiseks. Kolm neljandikku, vähimalt, rahva sissetulekust läheb toitmiseks, riietamiseks, korteriks ja teisteks elutarvidusteks.

Kuivalju on Eesti rahvasse enesesse kapitali paigutatud, sellele on väga raske vastata, sest meie statistika ei ole sel alal uuritud korraldanud. See ei ole ka päris kerge teha, sest ei saa arvata ainult raha, mis inimese kasvatuses välja on antud, vaid tuleb arvesse võtta ka nende sammete väärtused, mis on tehtud ilma rahalise tasuta. Kõik, mis vanemate poolt on laste heaks tehtud, on rahvamajanduslikult niisama väärtuslik, nagu oleks see tehtud elukutseliste hoolitsejate ja kasvatajate poolt tasuta eest. Ja mis tehakse koduses majapidamises oma perekonna tarviduste rahuldamiseks, on rahvamajanduslikult sama tähtis kui sammed, mis on ostetud raha eest turult.

Kui me arvestate teiste maade autoriteetide poolt tehtud arvestusi, siis selgub, et inimestesse paigutatud kapital on kaugelt suurem n.-n. rahvavarandusest või rahva rikkusest, s. o. kõikide eramajanduslike varanduste koguhinnast. Kas see kapital on 3 või 4 korda suurem, sellel ei ole ka tähtsust. Tähtis on see, et kaugelt suurem osa meie majanduslikust tööst läheb meie eneste kasvatamiseks ja ülalpidamiseks, et töötavasse elanikkonnasse on „investeeritud“ kaugelt rohkem kui kõigisse majanduslikesse käitistesse.

Sellest järgneb, et rahvamajanduse rentabiliteedi, s. o. rahva rikkamaks või vaesemaks jäämise, arvestusel on kaugelt tähtsam rahvasse enesesse paigutatud summade renteerimine kui kõikide eriväärtuste, nagu vabrikud, maa, majad jne., renteerimine. Üldiselt tuntud lause, et rahva majanduslik elu on esimeses järjekorras sõltuv rahvaliikmete tööst, tarvitab lisandust, et siin on jutt mitte ainult sissetulekust, vaid ka alusvarast. Ka inimese sammeid ei saa lugeda „mittemillestki“ tekitatuks, sest ka neil on suure majandusliku tähtsusega alus. Seepärast tuleb enne kui rääkida kasust või rahva rikkakasmisest, kindel olla, et kodanikesse paigutatud kapital amortiseerub ja kannab protsente.

Mis tähendab siis inimkapitali amortiseerimine ja protsendide kandmine? Me peame jälle vaatama inimesele kaupmehe seisukohast. Inimelu jaguneb kolme perioodi, millest ainult keskmine on kaupmehe seisukohalt „aktiivne“, järelikult rahvamajanduslikult väärtuslik. Juba sündimisest saadik, isegi enne sündimist, maksab tulev inimene. Vanemate ja üldsuse kuluksed nii asivarades kui ka vaevas kasvavad iga aastaga, ilma et laps looks mingisugust

majanduslikku väärtust. Kuni töövõimeliseks saamiseni on laps nõudnud enesesse juba suure kapitali paigutamist. Töövõimeliseks saamise aega meie võime arvata keskmiselt 15. eluaastale. Sellest ajast peale algab ta rahvamajanduslikult kasulikkude tööd (mis aga sugugi eramajanduslikult väärtuslik ja tasuta töö ei pruugi olla). Töö väärtus harilikult kasvab vanaduse ja kogemuste suurenemisega umbes 50. eluaastani. Siis hakkab töövõime vanaduse mõjul vähehaaval langema, ei kata mõne aasta pärast enam enda ülalpidamise kulusid ja lõpuks langeb nullini. Kui invaliiduse, vanaduse või mõne muu asjaolu tõttu töövõime on kadunud, algab viimane, ka täiesti passiivne, periood, mille viimasteks kuludeks on matusekulud.

Rahvamajanduslikult on tähtis, et inimelu lõpeks kasuga, s. t. et ta aktiivsel perioodil tehtud tööga kataks mitte üksnes sel perioodil tehtud kulud, vaid ka kulud esimesel eluperioodil ja järgneval, kolmandal, perioodil.

Sellest järgnevat rahvamajandusliku rahvastiku poliitika tähtsamad alused:

1. Iga laps, kes sureb enne töövõimeliseks saamist, on puhtakuuliseks kaotuseks rahvamajandusele. Temale kulutatud kapital on mahavisatud kapital. Lapsed, kes midagi ei loo, on, rahvamajanduslikult seisukohast vaadatuna, sündimatud. Meie peame kõik tege-ma, et sünniks id eluvõimelised lapsed ja et nad õigel ajal kasvaksid töövõimelisteks. Mis antakse välja ema ja lapse heaks, saadakse kätte kümnekordselt täiskasvanuks saanud lapse tööst.

3. Iga inimene, kes on saanud töövõimeliseks, peab selleks jääma võimalikult kaua. Mida kauemaks ta oma töövõime haripunktile jääb, seda suurem on tema toodang ja seda suurem ülejääk kõikidest kuludest, mis välja antud ja antakse selle inimese alalhoidmiseks. On kolm nõudmist. Iga üksik inimene peab saama oma kalduvustele vastava hariduse ja tegevuse õigel kohal. Selle läbi võib ta anda oma maksimumi. Ta ei tohi enne surra, kui ta on annud rahvamajandusele oma tööjõu täiel määral. Ta peab jääma töövõime haripunktile võimalikult kauaks. Et seda saavutada, peab tema tööjõu kulutamine sündima säärasel määral, et saavutatakse tema üldise produktiooni võime maksimum. Järelikult ei tohi olla tema tööjõu röövkasutamist, vaid kasutamine peab sündima hoolikalt, peab hoolitsetama jõu juuretuleku eest jne.

3. Mida kauem jääb inimene töövõimeliseks, mida vähem tema tööjõudu mõjutavad haigused, õnnetused või teised hädad, seda lühem on kolmas, jälle passiivne, eluperiood. Puhtmajanduslikult on invaliidid, vanad ja ravimata haiged üldse koormatus. Nende ülalpidamiseks antavad toetused on ainukene sotsiaalpoliitika osa, mida „luksuseks“ võib nimetada. Kuid siin on ka just see peapunkt, kus kokku põrkavad majanduslikud ja eetilised momendid. Kui mõned kultuurita rahvad oma vanad ja töövõimetuks muutunud liikmed jätavad maha nälja kätte või surnuks löövad, siis on see „majanduslikult otstarbekohane toimetatusviis“. Meil on aga siin majandus eetikale alla vandunud.

Kultuurriikides on sisse seatud vanaduse ja invaliiduse kindlustus. Sellel on suur tähtsus, sest vanadelt ja invaliididelt on võetud mahasuruv tunne, et nad teiste töövaeva kulul peavad elama ja seetõttu on kasutatud söödikud. Kindlustuskassast saadud pensiooniga nad aga häitavad ainult oma enese töövaevaga teenitud ülejäägi, mille riik neilt nende teisel eluperioodil on võtnud ja nende jaoks kokku hoidnud, et nad saaksid elada kolmandal perioodil.

Vastoludest majanduslike ja eetiliste nõuete vahel on tõusnud püüe korraldada vahekorda teise ja kolmanda perioodi vahel võimalikult kasulikult, mitte kolmanda perioodi lühendamise-ga, vaid teise perioodi pikendamisega, s. o. töövõime kestvuse võimalikult pikale ajale jaotamise läbi.

Kui otstarbekohase „majanduse“ seisukohalt väidetakse, et kõikide inimeste ja nende töövõime alalhoid ei ole sugugi majanduslik nõue, sest valitseb inimeste üleproduktioon ja moodne tehnika ja ratsionaliseeritud käitise-organisatsioon tuleb läbi ikka vähema ja vähema inimeste arvuga, siis on selle aluseks eramajanduslike ja rahvamajanduslike vaadete segipaikamine. Eramajandusele võib olla ükskõik, kas inimene 20 või 30 aastat on töövõimeline, sest asendajad on leida küllalt. Rahvamajandusele on aga inimelu lühike aktiviteet kahjulik, sest tema halvendab üksiku isiku elubilanssi ja sellega terve rahva üldbilanssi, mis koosneb paljudest üksikbilanssidest. Ka põdeja (nõrk) inimene on rahvamajanduslikult tervest kallim, vähem renteeriv.

Kui suuri summasid võivad rahvamajandusele kokku hoida üksikud sotsiaalpoliitilised ettevõtted, seda näitavad meile teiste maade kogemused. Võtame kas või haigusekindlustuse alal. Haigusekindlustuse elluviimisega väheneb tunduvalt imikute ja laste surevus.

Dr. H. Potthoff'i arvestuse järgi on iga-suguste sotsiaalpoliitiliste abinõude tarvitusele võtmise läbi Saksamaal alla 15-aastaste surevus niivõrd langenud, et 1870. aastast kuni käesoleva ajani selle läbi saksa rahvas on kokku hoidnud kaugelt üle 10 miljardi marga.

Laste surevuse tagasimineku on keskmise elukestuse piknemise peapõhjuseks. Kaks miljonit saksa last 1910. aastast võisid mitte üksnes elada 20 miljonit aastat enam kui lapsed 1880. aastast, vaid neil oli ka rohkem aega oma ülalpidamiskulude amortiseerimiseks, sest laste surevuse vähenemisega on üheskoos, tänu sotsiaalpoliitilistele abinõudele, käinud ka inimelu produktiivse perioodi pik-nemine. 15. ja 60. eluaasta vahel on keskmise eluvõimalikkus kasvanud 2 aasta võrra. See tähendab iga aastakäigu kohta Saksamaal 3-miljonilist tööaastate võitu või 8-tunnilise tööpäeva juures 7 miljardi töötunni võitmist.

Saksamaa kohta toob Potthoff veel järg-misi andmeid. Kui võrrelda 1871.—1880. aasta surevuse tabelleid 1924.—1926. a. omadega, siis selgub, et 15-aastaste elulootus meestel on tõusnud 42 aastalt 51 aastale ja naistel 44 aastalt 52½ aastale. Üldiselt on Saksamaal

praegu töövõimelisel, aktiivsesse elujärku astuval rahvastikul umbes 9 aastat rohkem ees kui nende isadel. Kui arvesse võtta, et keskmise elulootuse paranemine ulatub üle 60 aasta 1 aasta võrra, siis võib arvestada, et 15-aastastel Saksamaal on praegu 8 tööaastat rohkem kui nende isadel. 1925. aasta rahvalugemise järgi oli Saksamaal 15-aastaseid 1,3 miljonit. Sellega on igal aastakäigul 300 kaheksatunnilise tööpäeva puhul 25 miljardit töötundi rohkem kasutuses, millega võimalik on kasvatamiskulusid tööga tasa teendada.

Need arvud näitavad, et inimesed elavad kauem ja võivad ka kauem töötada. Kuid sotsiaalpoliitika ei tohi seisma jääda. Mõodne tehnika loob ikka uusi ja uusi töötamisviise, kuid sunnib ka tihti inimest töötama sääraselt, et see tema tervisele hädaohtlikuks muutub. Sotsiaalpoliitika suureks ülesandeks on olnud ja on ka praegu kapitali ohvrite eest hoolitsemine, nagu, näiteks, varanduseta haiged, invaliidid, vanad, lesed jne. Kuid ikka enam ja enam tuleb tal astuda võitlusse moodsa tehnika poolt teostatava tööjõu röövkasutamise vastu. See ülesanne on viimasel ajal saanud sotsiaalpoliitika esmajärguliseks ülesandeks. Sellejärele, kui võrd sotsiaalpoliitika katsub tööjõu kahjusid ja vigastusi ära hoida ja kaasa aidata kõrgeltkvalifitseeritud tööjõudude muretsemisel, väljakoolitamisel ja ülalpidamisel, on tema rahvamajanduslikult renteeriv, sest tööjõud on rahvamajanduse aluseks. Teiste sõnadega võiks seda ütelda, et rahvamajanduse kulutused elunivoo, tervise ja tööjõu tõstmiseks ja kindlustamiseks tasutakse üldsusele tootmise tõusuga. Võõra tööjõu eksploateerimise piiramine ei vii mitte üldproduktiooni vähenemisele, vaid kasvamisele.

Sotsiaalseid ülesandeid võib jagada nelja suure gruppi:

1. Võimalikult paljude ja võimalikult terve inimeste muretsemine ja alahoid: üldine tervishoiu-olude parandamine, korteriküsimus, asundamine, emade kaitse. Osalt ka kool, kutsenõuanne ja töövahetalitus.

2. Abinõud tervise ja tööjõu rikete ärahoidmiseks: Tööinspektsioon, laste, alaealiste ja naiste töö piiramine, eriti aga haiguskindlustus, siis õnnetuskindlustus. Viimaseil tuleb eriti rõhku panna preventiivsele hoolekandele.

3. Abinõud võõra tööjõu ebaratsionaalse tarvitamise vastu: töökaitse seadused selle sõna kitsamas mõttes, näiteks, kaheksatunnilise tööpäeva seadus, pühade ja puhkepäevade seadused, öörahuseadused, pagarite öötöökeelu

seadus jne. Säärased seadused peaaegu kõik piiravad tööaegu. Nende ülesanne on aga just vastupidine: need seadused antakse selleks, et inimene saaks rohkem toota. Rahvamajanduslikku bilanssi ei võeta kokku iga aasta lõpul, nagu seda tehakse eramajanduses, vaid iga inimese elu lõpul. Ainult inimese kogutoodangu võrdlusest tema ülalpidamiskuludega selgub, kas see inimene on rahvast rikastanud või vaestestanud. Kui nüüd kaugelt suurem osa rahvast oma elukäigu lõpetab aktiivse bilansiga, siis võime öelda, et rahvas saab rikkamaks. Selle poole püüab just töökaitse.

4. Viimasel kohal rahvamajandusliku tähtsuse poolest on ajutiselt või jäävalt töövõimetuks jäänute eest hoolitsemine: vanaduse ja invaliidisuse vastu kindlustamine, täiendatud järelejäänute (leskede, laste) kindlustamine. Kuna just sotsiaalkindlustuse kohta peaaegselt räägitakse kui majanduse „sotsiaalkoormatuse“ kohta, siis olgu lubatud siinkohal öelda, et sotsiaalkindlustus ei kujuta enesest ei uut koormatust ega ka riigi abi. Töövõimetud rahvaliikmed pidid ka enamalt abi saama kõikide töötajate töötasust. Sotsiaalkindlustuse läbi ainult korraldatakse õigel ajal valmis tarvilised summad. Kulude kandmine pannakse neile ringkondadele, kes saavad rohkem tulu kindlustatute tööst. Esimeses järjekorras on säärasteks isikuteks kindlustatud ise. Sotsiaalkindlustus ei ole mingisugune tööliste eesõigus, vaid kohustus, mitte riigi hoolekanne, vaid riigi poolt maksmatud summasid ise enese eest hoolitseda. Palgast sunnitakse üht osa maksma kassasse. Mis abirahana tagasi maksetakse, on osa oma enese teenitud palgast. Ka tööandja poolt tehtav juuremaks ei ole midagi muud kui tööliste tööjõuga loodud toodangu väärtuse üks osa. Kui me jääme truuks kaupmehe seisukohale, siis ei ole tööandja juuremaks muud kui käsitööstari kindlustuspreemia, mis on harilik masinate, majade, loomade jne. juures. Võib rääkida isegi tööandja amortiseerimise kohustusest. Kuna ta kaubandusseaduste järgi on kohustatud oma inventarist mahakirjutusi tegema selle järele, kuidas inventar kulub, siis ei ole ime, kui ta kohustatud on ka inimeste pealt, kes tema heaks töötavad, tegema mahaarvamisi. Ka inimene kulub täiel määral ära 30—40-aastase töötamise järele. Sotsiaalpoliitika on osa majanduslikust rahvastikupoliitikast, rahva, kui rahva varanduse väärtuslikum osa, majandamisest. Ükski rahvas ei saa kindlamini ja kiiremini rikastuda kui otstarbekohase, hästi organiseeritud ja õieti läbi viidud sotsiaalpoliitika läbi.

Palgeline puhkeage.

L. Johanson.

Normaalse töö tingimusteks peetakse: tööpäev ei või kesta üle 8 tunni, tööline peab saama öörahu ja igal nädalal puhkuse (pühapäevarahu), iga aasta suvise puhkeaja, tarvilise toidu, töö peab sündima tervishoiunõudele vastavais ruumides ja tingimustes, töö tuleb

jaotada tervele organismile ja seal, kus on võimatu vältida töö kahjulikku mõju, tuleb seda vähendada tööpäeva lühendamise, puhkepäevade suurendamisega ja muude vahenditega.

Praegu on meil ja mujal päevaküsimuseks

töölise palgaline puhkus. Rahvusvahelistel konverentsidel on töölise palgalise puhkeaja küsimust arutatud, põhjendatud ja leitud, et riigivalitsused peavad seadusandlikul teel ka töölisele puhkuse maksma panema. Paljudes välisriikides on vastav seadus juba kehtimas, teisel on eelnõu veel viimistlemisel või parlamendis. Neis riikides, kus osal töölisel palgaline puhkus juba on olemas, laiendatakse seda järjekindlalt uutele aladele, ka pikendatakse puhkeajaga, mis on väga mitmesugune, mõnes riigis nädal, teisel mõni nädal.

Eestis on juba aastakümneid osale töölisele võimaldatud palgalist puhkust, ilma et seadus selleks oleks sundinud. Näiteks andis osa trükikodasid juba enne sõda oma töölisele palgalist puhkust. Seda tehti ka teistel tööaladel, kuigi väikeses ulatuses. Korralikes kaubanduslikes käitistes, asutustes ja büroodes on teenijaile suvepuhkuse andmine saanud juba kombeõiguslikuks normiks.

21. det. 1934. a. seadusega võimaldatakse töölisele palgaline puhkeajaga tööstuslikes käitistes, kus maapõuevarandusi kaevandatakse. Saadusi valmistatakse või ümber töötatakse ja missugused töötavad vähimalt viie töölisega. Tööliseks loetakse kõik käitise haldajaga palgalepingu vahekorras seisvad isikud, välja arvatud need, kellega palgaleping on sõlmitud kuu- või pikemaajalise palga alusel. Iga tööstusliku käitise haldaja on kohustatud andma oma töölisele, kes vähimalt ühe aasta katkestamatult tema käitises on töötanud, iga aasta vähimalt seitse päeva järjest kestvat palgalist puhkust.

Vastavalt töölise nõudmistele on tööliskoda esitanud seaduse muutmiseks ettepanekud, et palgalise puhkeaja seaduse ulatust laiendatakse kõigi töölise kohta ja puhkeaja pikendatakse kahe tööpäevale. Sellele vaidlevad vastu töösturite organisatsioonid. Vastuseisu põhjenduseks toob Kaubandus-tööstuskoja Teataja seda, et töölise palk 9-päevalise puhkuse puhul tehtud arvestuste järgi tõuseks ümarguselt 3,26% võrra. See „Kaub.-Tööst. Teataja“ väide on alusetu: Esiteks on see % kõrge ja teiseks — Eesti töölise palka on võimalik tõsta mitte ainult 3,26% võrra, vaid see

protsent peab olema isegi kümme korda suurem, kui tahetakse töölise palga ostujõudu viia niisama kõrgele kui see oli enne viimase kahe aasta elumaksumuse tõusu, mille jooksul tööjõudlus ja töösturite puhastulu on tunduvalt kasvanud; tuletagem näitena meele vaid kummitööstuse „Põhjala“ puhaskasu.

„K.-T. T.“ toob ka arvestusi, mis peavad näitama, kui palju Eesti tööline töötasu saab: „et neljaliikmelise perekonna pea — tööline — teeb iga perekonnaliikme ülalpidamiseks päevas ümarguselt 1½ tundi tööd,“ see on — mis neljaliikmelise perekonna pea töötab üle 6 tunni päevas, võib minna — tagavarade kogumiseks.

Ka olevat tööstuse seisukohast surnud tööpäevade (pühade) arv aastas isegi suur — 77—80, millele lisaks tulevad poolikud tööpäevad ja need „hiljaksjäämise“ minutid, mida võimaldavad töölisele lõunavaheajal ja töölt lahkumisel sisekorramäärused.

Need töösturite kurtmised kõlbaksid küll „1001 öö“ muinasjutude hulka, vähimalt võiks neid ka Eesti raadio kaudu lastele jutustada, et veidi mitmekesistada raadio majanduslikke loenguid.

Eestis on töösturite suur tulu võimaldanud neile kiire kapitalide kuhjumise. On ettevõtteid, mis oma kinnisvarasid amortiseerivad aastakümnete asemel mõne aastaga. Seda võimaldavad neile töölise madalad palgad, võrdlemisi vähesed sotsiaalsed kohustused, tasuvad nad ju ainult haigus- ja õnnetuskindlustumaksu. Mujal tuleb tööstureil kanda ka töölise töövõimetuse, vanaduse ja tööpuuduse vastu, leskede ja vaestelaste kindlustamise kulud, ka maksustamiseadused ja tollid on neile võrdlemisi soodsad.

Kui nüüd tullakse isegi 9—12-päevalise palgalise puhkuse vastu vaidlema, siis küll juba seepärast, et töölise sotsiaalse olukorra parandamiseks ei taheta midagi lubada.

Palgaline puhkeajaga on variline ka töölisele terviselikel kaalutlusil. Töölise tervise ja tööjõu säilitamine on siiski ka ülesandeid, mida sotsiaalseaduseandlus paratamata peab taotlema, kui ei taheta, et rahva tervislik tase langeb.

Mootor ja inimene.

Liiklemisõnnetuste põhjusi.

A. Kümmel.

Elame sajandil, kus kõiki haarav mehhaniseerimise ja motoriseerimise tempo on haaramas kogu tänapäeva pulseerivat elu kogu ta ulatuses.

Mehhaniseeruvad ja motoriseeruvad, rationaliseeruvad ja standartiseeruvad meie tööstused, valmistusvahendid ja nende abil kaubaturule paisatavad kaubaartiklid.

Masin ja mootor on koos vallutanud maailma ja nüüd degradeerivad nad nende looja, inimese, alla hirmunud, poolnälginud ja abituks olevuseks, kes õudse hirmuga ootab seda saatustlikku silmapilku, kunas moodsaim masina tüüp teda töötuna tänavale paiskab.

On üldtuntud tõsiasi, et vaid kaikaga relativastatud ürginimesel kesk ürgmetsa õudusi oli enam äraelamise võimalusi ja enam eeldusi eluvõitluses olemise eest paremate resultaatidega välja tulla kui tänapäeva suurlinna- de töötute armeest välja rabelda.

Masin ja mootor on annud tänapäeva inimesele seda, mis oli inimkonna ideaaliks ja ihalduseks kõikidel aegadel, nad on võimaldanud võitu ruumi üle, nad on tõstnud tema maakamara maiselt pinnalt sinetavasse õhku. Alles siin võis inimvaim saavutada oma maises kooses kiirusi, millised veel mõned aastad tagasi paistsid olevat irrealsed, teostamatud.

Kui, näiteks, mõned aastad tagasi loeti kiireimate sõjalennukite kiiruse rekordiks 200—250, kõige enam 300 kilomeetrit tunnis, siis nüüd ehitatakse massiliselt lennukeid, millede normaalne kiirus on 450—500 km tunnis, kui mitte lugeda maksimaalset saavutatud kiirust, üle 700 kilomeetri tunnis, mass-lendurile kättesaadavaks. Mis lennuk õhus, seda on mootoriga varustatud sõiduk maal.

Kuivõrd maailm on motoriseeritud, seda näitab küllalt selgesti temas liiklevate jõuvankrite ja mototsükli ülevaade.

1. detsembril 1936. a. oli üksikutes riikides:

Riikide nimetus	Autosid	Mototsükli arvu suhte autode arvule	Mototsükli arvu suhte autode arvule
1) Põhja-Ameerika			
Ühendriigid	26,117,109	95,639	0,35
2) Prantsusmaa	2,182,140	501,100	23,00
3) Inglismaa	1,990,650	499,125	25,10
4) Saksamaa	1,104,000	1,053,560	95,50
5) Itaalia	391,710	114,542	30,00
6) Jaapan	130,118	51,500	40,00

Nagu arvudest näha, domineerivad maailmas oma autopargi arvulise osaga P.-A. Ühendriigid, s. o. iga neljas Põhja-Ameerika Ühendriikide kodanik võib end lugeda motoriseeritud sõiduki omanikuks. Euroopa kontinendil on viimastel aastatel eriti tormiline olnud motoriseerimise tempo Saksamaal. Viimase autopark on nihkunud maailmas neljandale kohale, kuid mootorrataste, mototsükli vallas on ta saavutanud maailmas esikoha.

Eesti autopargi arvuline osa on järgmine: 1930. a. liikus meil 3613 autot, 1932. a. — 3910 ja 1933. a. — 3905 jõuvankrit. Kui oletame, et viimase kolme aasta jooksul on kasv eriti soodus olnud, siis igal juhul ei ulatu meie motoriseeritud sõidukite arv üle 6000.

Nüüd küsime, kui võrd vastab tänapäeva inimese organismi füsioloogiline osa nendele kiiruse tippsaavutustele, kuivõrd suudab inimorganism kohaneda üldisele motomehhaniseerimise tendentsile. Kui lehitseda ajakirjanduse õnnetusjuhtumite kroonika kuivi statistilisi andmeid, siis pole põhjust optimismiks. Harva möödub päev, kui ei teatada raskeist auto- või jälle lennukite katastroofidest. Sellejuures on enamalt jaolt kõik sellased juhtumid kaetud teatava salapärasusega. Need, kes võiksid rääkida, on kas surnud, või jälle, kes vaevu eluga surmasuust pääsid, on hingeliselt niivõrd vapustatud, et katastroofi algpõhjuse üle ikka vaid oletusi tuleb teha.

Sageli kuuleme, et täiesti korras olev lennuk kukub millegipärast alla. Mis põhjusel?! Harilikult oletatakse, et lendur on teinud suure kiiruse juures mõne liiga järsu pöörde, kaotades tasakaalu, või on lendur millegipärast kaotanud momendiks teadvuse. Siin kohtume salapärasuse ja alles seletamata nähtusega, mida lennuasjanduse praktikas kutsutakse „mustaks punktiks“. Nii juhtub vägagi tihti, et masina juht maandumisel või jälle sõlmede sooritamisel kaotab momendiks korraga nägemise ja ühes sellega paratamatult ka oma juhtimisvõime, kuigi ta aimab kogu olemisega lähenevat katastroofi ja hädaohtu.

Millest see asjaolu on tingitud, mis mitte ükski rooli taga vilumata lendurite seast ohvreid ei otsi, vaid sama armutult ka kogenenumaid mehi maha niidab, see on tänini selgitamata. Mõnede vaatluste järele on isegi terved rahvad kaugelt tundlikumad kui teised. Nii juhtuvat jaapanlastel „must punkt“ võrdlemise väikese lennuki kiiruse ja madala kõrguse juures. Iga kord ei tähenda „must punkt“ just otsekohe katastroofi. Paljudel on õnnestunud temast pääseda veel mõnedkümmend meetrid maapinnast masinat jälle tasakaalu viia. Põhjustades nende õnnelike seletustel, siis jälle asjaoludel, et inimorganism kohaneb ühe või teise isiku juures sobivamalt suurele kiirusele ja enam vastu paneb suure kõrguses hapniku hõredusest esile kutsutud haiglastel nähtustel, püütakse komplekteerida kaadreid, millised oleksid võimelised välja kannatama suurt kiirust ja kõrgust maapinnalt.

Kas inimkond kunagi pääseb oma organismi poolt ette kirjutatud piiridest, näitab tulevik.

Kuid mitte ükski lennukatastroofides pole salapärasust, esijoones taipamatut normaalsele mõistusele, vaid seda on teataval määral igas auto- või mototsükli-katastroofis.

Harilik politsei-protokoll fikseerib vaid välise formaalse osa, kuna sügavamad algpõhjused harilikult varju jäävad.

1933. aastal oli Eestis üle riigi arvatuna iga 1000 elaniku peale 0,4 õnnetusjuhtu; linnades 1,1, kuna maal 0,2 juhtu 1000 elaniku kohta.

Politsei-protokollide järgi on fikseeritud peamiselt sõidumääruste rikkumisi õnnetusjuhtude põhjustena. Nimelt moodustab lubamata loaga või loata sõit 18,8%; ettevaatamata kiire sõit 30,6% ja muud sõidumääruste rikkumised 50,6% — politsei-protokollide sisu. Arvuliselt oli 1933. a. õnnetusi mootorsõidukitega üldse 490 juhtu. (1932. a. — 591 juhtu.) Õnnetusi inimestega 130, nendest 106 pealesõitmisel ja 24 juhul õnnetusi reisijatega, kuna sõiduki enese purunemised või jälle mõne tema juure kuuluva eseme purunemised andsid kokku 360 juhtu. Sõidumäärusi rikuti 1933. aastal: lubamata loaga või ilma loata sõit — 181; ettevaatamatu ja kiire sõit — 295 ja muud — 488, kokku 964 juhtu (1932. a. — 1155). Eripeatüki moodustavad mootorsõidukeist põhjustatud hobuste lõhkumised. 1933. a. oli selle juures õnnetusi inimestega — 7; ilma inimesteta õnnetusi 4 — kokku 11 (1932. a. — 13). Kõik kokku oli 1933. a. arvuliselt õnnetusi ja eksimusi 1465 (1932. a. — 1759). Ja kui meeles pidada, et meie liiklev motoriseeritud sõidukite arv noil aastail oli 3905 (1932. a. — 3910), siis pidi iga teise masinaga aasta jooksul mõni vahejuhtumine toimuma.

Üldiselt on meie mootorsõidukite õnnetusjuhtude arv aastate suhtes vähenemas. Seda tuleb ühelt poolt meie liiklemistingimuste paranemise, teiselt poolt 27. juunil 1934. a. antud jõuvankrite seaduse arvele panna, mis veelgi valjendab ja täiendab liiklemise eeskirju ja valvet.

Ka ei võimalda meie kurvirikkad teed arendada masinate maksimaalset kiirust, millega paratamatult käiksid kaasas välismail ette-tulevad ja juba psühholoogia valdkonda kuu-luvad nähtused. Kuid teisel poolt nõuavad meie kurvirikkad ja kitsavõitu teed rooli juu-res istujalt alatist valvel- ja ülipingutatud ole-kut, tekib üliväsimus ja siit on katastroofini vaid üks samm.

Praktika on näidanud, et mootorsõidukite katastroofide ärahoidus on vähe administra-tiivsest, puhtpoliitilisest surve- ja valvemää-rustikust. On juhtumeid, kus süüdlasi on karistatud mahalaskmisega. Inglismaal on soovitatud süüdlastele ihunuhtluse andmist, koonvõetud juba rahatrahvidest ja vangistusi-st.

Kuid sellest hoolimata ei taha õnnetusjuht-umid väheneda.

Saksamaa on oma mootorsõidukite juhid militariseerinud ja tugeva selektsiooni abil püüab ära hoida siia alaväärtusliku, nõrga närvisüsteemiga isikute sissevalgumist. Kogu autoasjandus on seal koondatud üleriikliku autospordi ühingu valdusse. Sellesse kuuluvad 1) Saksa autoklubi (D. D. A. C.) 150.000 liik-mega, 2) natsionaalsotsialistide autokorpus (NSKK) 50.000 liikmega, siis tuntud võitlus-rühmade SA ja SS motoriseeritud osad 200.000 liikmega. Et üleriikliku autospordi ühingu kä-tesse on koondatud sõidulubade väljaandmine ja mootorsõiduki omaniku ja juhi kuuluvus ühte nendest organisatsioonidest on sundus-lik, siis on võimalik siin nii poliitilist kui ka tehnilist selektsiooni läbi viia ja liikmeid raud-se rusika alla suruda. Lubade kord on meile vastupidine — nii on Saksa I järgu luba vaid mototsükli juhtimiseks, II järgu — veo-auto ja III järgu luba igasuguste jõumasinate ja vankrite juhtimiseks.

Juba mototsüklijuhi-kutse loa saamiseks tu-leb katsel raskeid jõupingutusi välja panna. Nii tuleb 85 minuti jooksul läbistada 50 kilomeet-rit, millest on 3 kilomeetrit maanteed, 15 km metsas, 3 km põllul üleskiitnud maastikul, lii-vas, kolm järskust halval teel, kallakuga 25° läbistada kaks kuiva kraavi, mis on 1 meeter sügavad ja 4 meetrit laiad, siis tuleb läbida jõekoole, ülejäänud osa kiviteel. Edasi nõu-takse jalaväelase väljaõpet, vintpüssist lask-mist, välilahingu oskust, kaartide lugemist, head auto- ja mootorrattaasjanduse tundmist. Iga jõuvankrijuht on kohustatud osa võtma oma rühma sõjaväelisel kursusel ja laagri-tegevusest. Loomulikult pole selle väljaõppe eesmärgiks kõrge kvalifikatsiooniga ja tera-sest närvidega mootorsõiduki-juhtide kaadri väljakoolitus niivõrd ühiskonna hea- ja julge-oleku ja humansestest vajadusist välja kutsu-tud, kuivõrd ette valmistada tugevaid kaadreid tulevikusõja motoriseeritud ja mehhaniseeri-tud väeosadele.

Mootorsõidukite poolt väljakutsutud ohvri-rohked katastroofid on piltlikult väljendamas seda fakti, et puhtvälispoliitilisest surveabi-nõudega siin palju ei kohenda. See asjaolu on terve rea õpetlaste ja inseneride tähele-panu hakanud juhtima mõningaile inimhinge-teaduse valdkonda kuuluvaile probleemidele. Kui asuda, väljades psühho-analüütilisest vaa-

tevinklist, mõningate tüübilisimate elunähtuste vaatlusele, siis leiame ka mõningaid võimalu-lusi õnnetuste algpõhjuste vältimiseks.

Üks tüübilisimaid katastroofi põhjusi on mootorsõiduki juhi suikumine sõidu ajal rooli taga. Millest on kutsutud välja see, sageli otse ületamatu unevaev? Nõukogude eritead-lane Soikin, ajakirjas: — „Vojenno-sanitar-noje djelo“, nr. 3 — 1934. a. pealkirja all — „Üni rooli taga kui avarii põhjusi“ jõuab ot-susele, et selle põhjustajaiks on 1) monotoon-sed kuulmis- ja nägemisorganide ärritused; 2) masina rütmiline hällitav (häütav) kõiku-mine; 3) juhtide sagedased emotsionaalsed läbielamused; 4) ülepingutatud ja sellest kõig-st tingitud üliväsimus.

Emotsionaalsete ärrituste alla kuuluvad kõik ehmatus, viha, ärrituse ja rõõmudega seotud tundelised läbielamised, missugused inimese närvisüsteemile alati teatavaid vapus-tusi tekitavad.

Eespool neljas grupis märgitud põhjuste kahjuliku mõju vältimiseks soovib Soikin omas artiklis tugevate, tahtejõuliste ja kohu-setruude juhtide kasvatamist, esijoones tahte-jõu väljaarendamist 2) suurimat inimmater-jali väljavahikut ja väljakoolitust.

Teine tähtis probleem on mootorsõidukite juhtide ehmumise, hirmumise seisund ja sel-le vältus. Oleme küllalt kuulnud juhtumeist; kus masinajuht, nähes lähenevat hädaohtu, sa-tub nagu mingisugusse tardumusse, peata-olekusse. Kuigi ta peaks masina pidurdama, katastroofi see ära ei hoia. Seda probleemi käsitab saksa eriteadlane Held ajakirjas „Krafttrug in Wirtschaft“, nr. 5 — 1935. a. Oma artiklis näitab autor, et sellest ajamo-mendist peale, kui juhi teadvuses tekib ette-kujutus võimalikust hädaohust, kuni masina seismajäämise momendini, tuleb masinal läbistada teatav kindel „minimaalne vahe-maa“. Just see minimaalne vahemaa, kui ta pole külladane, põhjustabki vastu masinajuhi enese tahet katastroofi. See „minimaalne va-hemaa“ onoleb mitmetest faktorist: 1) reakt-siooni ajast, s. o. sellest ajamomentide vahe-mikust, mis algab sellest, kui juhi teadvusse ilmub ettekujutus lähenevast hädaohust, kuni masina pidurdamise momendi alguseni; 2) pi-durdatava tee pikkusest, s. o. teepikkusest, mida läbistab masina piduriseadeldise tege-vasse paneku algmomendist, kuni masina lõp-liku peatuseni.

Moodsa psühhotehnika vallas on palavaid vaidlusi esile kutsunud küsimus, kuivõrd mõõ-duandev on masinajuhi kui isikliku faktori osa kõigis motoriseeritud tänavaliiklemise õnnetus-juhtudes. Me kõik oleme kuulnud masinajuhti-dest, keda nad kiusavat nagu mõni nee-dus: niipea kui nad rooli taha istuvad, on ikka mi-dagi järjekindlalt katki, kas suurema- või vä-hemakaliibriline õnnetus. Loomulikult kao-tab säärane inimene oma kateõigusega ka teenistuse võimalused — seega igapäevase lei-va, kuigi ta ise teadlikult sugugi pole ebaõig-laselt toiminud, vaid, vastuoksa, kõige pare-mate soovidega püüdis talitada, kuid siiski vedas saatus kurjasti viltu. Moodsas psühho-tehnikas on sellele faktile ehitatud niinimetat-ud loomulik, paratamata, õnnetusjuhtumitele

kalduvuse teooria. Selle õpetuse alusel on olemas teatav liik inimesi, kellel on juba oma sündimise tõttu teatav loomulik kalduvus õnnetusjuhtumitele, järelikult puudub seega ka igasugune lootus neid sellest pahest vabastada. Kuid Nõukogude Vene õpetlane A. Kugler ajakirjas — Sovjetskaja psihhotehnika VIII, nr. 3 — 1934. a., on järsult eespool nimetatud õpetuse vastu. Analüüsides õnnetusjuhtumite kroonikat, jõuab autor tulemusele, et olulisimaiks avariide põhjusiks pole kaugeltki mitte mingisugune salapärane, sündimisest päritud kalduvus õnnetustele, vaid esi-
joones:

- 1) joounud olek,
- 2) juhi haigestumine, kusjuures haiguse alged võivad juba kauemat aega varjatud kujul püsida, kuni avariid momendini,
- 3) kõige rohkem — ületöötatud olek.

Nõukogude Vene koguteoses, mis on pühendatud autojuhtide kutsehaigustele ja tervishoiule, pealkirja all „Sofferite avariid ja nende närvi-psüühiline sfäär“, analüüsib O. L. Korret 203 õnnetusjuhtumit ja jõuab tulemusele, et avariide põhjusteks on olnud:

- 1) alkohol, s. o. viinastanud olek,
- 2) mittestabiilne närvikava.

Katastroof võib selle juures välja kutsuda silmnähtava närvikava haigestumise, milline kuni katastroofi momendini oli varjatud, latentsses seisundis.

Nõukogude Vene autoasjanduse ajakirjas „Rooli taga“ (Za Rulem), nr. 8 — 1932, on K. Kuskonoki artikli põhjal autoavariide põhjusteks:

- 1) juhi hooletus,
- 2) lohakas olek,
- 3) sõidu- ja liiklemismääruste mittetäitmine,

4) juhi vilumatus.

Sama ajakirja numbris on Krimmi auto-transporti õnnetusjuhtudes süüdi:

- 1) hooletu suhtumine oma kutsetöösse juhi poolt,
- 2) masina ülekoormatus ja mittekorras olek,
- 3) loata sõitmine,
- 4) 10% õnnetusjuhtumitel on jalakäijad ise süüdi katastroofis.

Samasele tulemusele jõuab ajakirja „Tee ja Auto“ (Doroga i avtomobilj), nr. 2 — 1932. a. Tema järgi on avariides süüdi 64% sõidumääruste rikkumine, 16% juhi joounud olek, 12% juhi vilumatus.

Prantsuse ajakirjas „Il sais tout“, XI — 1933. a., ilmusid samal ajal peetud „Esimene Prantsuse teeliiklemise julgendamise kongressi“ kokkuvõtted mootorsõidukite avariide põhjustest:

- 1) 67% juhtudel on süüdi masinajuht,
- 2) raudteede ülesõidukohtadele tuleks panna automaatsed hoiatussignaalid,
- 3) tuleks parandada teede ja autode valgustust,
- 4) parandada ja tõsta kõlaliste signaalide kuuldavust,
- 5) allutada masinate juhte järjekindlale arstlikule kontrollile.

Juba eespool toodud eriajakirjade katkendlikest teadetest võib näha, millist osa etendab kõigis õnnetusis, mis on esile kutsunud mootorsõidukite avariide kordadel, juhi isikuväärtus. Juhi viinastanud olek on suurimaid pahesid, mille vastu võitlemiseks meil mitte kõik vahendid pole ära kasutatud.

Mõni aeg tagasi kavatseti Tallinnas ja Tartus luua absoluutselt karskete autojuhtide kaader, milline oleks tähistatud väliseraldusmärgiga. Kui kaugale selles suhtes tööd on jõudnud, pole nende ridade kirjutajal teada.

Tehnilise arengu sotsiaalseid tulemusi.

Johannes Mihkelson.

Pärast maailmasõda on tehniline areng toimunud sellases ulatuses, et õigusega on hakatud nimetama aega 1925.—29. ja järgnevaile aastail tehniliseks revolutsiooniks. Ajaloos on varemaltki suuri muudatusi majanduseluse nimetatud revolutsioonideks, näiteks käsitöö järsk väljatõrjumine Inglismaal masinate poolt, mida nimetati tööstuslikuks revolutsiooniks. Nii tööstusliku kui ka tehnilise revolutsiooni tulemuseks on olnud määratu tähtsusega muudatused ühiskondlikus elus. Esimene tööstuslik revolutsioon Inglismaal tegi 800.000 inimest liigseks tööstuslikus protsessis ja inglise asumaadesse tungiv tekstiiltööstus ja selle odavad saadused hävitasid 1 mil-

joni India käsikudujaid. Masin tõrjus välja töötavad käed. Sama nähtus on jätkunud pidevalt kuni kõige viimase ajani. Viletsusest meeletehetele aetud masside määratsemised ja masinate lõhkumised ei suutnud olukorda mingil viisil lahendada. Kui tööstusliku revolutsiooni tulemused olid hämmastavad, siis tehniline revolutsioon maailmasõja järelaastail ületas eelnimetatu mitte ainult tehniliste saavutuste, vaid ka sotsiaalsete tulemustega. Kui tööstuslik revolutsioon muutis 800 tuhat inimest tootmisprotsessis liigseks, siis oli see ainult 5% Inglismaa rahva arvust, kuid tehnilisele revolutsioonile järgnev määratu tööpuudus kogu maailmas võttis sellase ulatuse, et P.-A. Ühendrii-

kides $\frac{1}{4}$ ja Saksamaal $\frac{1}{3}$ täiskasvanute arvust jäi töötuks. Et mõista õieti nüüdseid suuri ummistusi majanduselus, tuleb tuletada meele kapitalistliku valmistussüsteemi erinevusi orjamaajandusest ja feodalismist. Kapitalistlikus valmistussüsteemis toodetakse saadusi, ilma et tootjail oleks neid saadusi vaja, või kui on, siis väga piiratud määral. Ettevõtjat ei huvita saaduste valmistamine selle tõttu, et inimesed neid vajavad, vaid tootmise tõukejõuks on lootus valmistatud saadusi turustada võimalikult hea hinna eest. Saaduste valmistamisel on alati risk, et neid kõiki ei suudeta ühel või teisel põhjusel müüa. Võistluse tõttu tuleb müüa odavamalt kui teised ja see kapitalistliku valmistussüsteemi olulisi tunnuseid sunnib ettevõtjaid tootmise kulusid alatiselt vähendama tootmiseks tarvilise elava tööjõu arvel. Tehnika arenedes ja töölise tootmisvõime tõustes langeb elava tööjõu hind valmistatud üksuse kohta ja see võimaldab tööandjale suuremat kasu ning tõstab selle võistlusvõimet. Kui teised tööandjad ei suuda samal viisil pidada sammu tehnilistes täiendustes, siis aegamööda on nad sunnitud sulgema oma ettevõtete ukSED — ettevõteteisse investeeritud kapital hävib ja töölised jäävad töötuks. See on kapitalistliku valmistusviisi konkurentsi seadus. Näiteks, kuulsas Bata vabrikus Tšehhoslovakkias 1926. a. 8000 töölise valmistas 16,5 miljonit paari saapaid, s. o. 2000 paari aastas töölise kohta. Samal ajal norra 3500 saapatöölise valmistas alles 1930. a. 2,6 milj. paari või 750 paari aastas. Bata vabrikus on siis elava tööjõu hind väiksem iga saapapaari valmistamise kohta. Kahjuks puuduvad andmed Eesti vastava ala töölise tootmise kohta. Sellastes maades, kus tootmisvõime on tunduvalt madalam, suudab tööstus püsida ainult kõrgete kaitsetollide varjus. Sellest on tingitudki, et mõnegi aine hind on siseturgudel 3—4 korda kõrgem kui maailmaturgudel. Kuulsais P.-A. ühendriikide n.-n. nisu-vabrikuis tuli nisu produtseerimine 30—40% odavam kui tavalistes farmides, kus põllumajanduslike masinate tarvitamine pole arenenud veel nii kaugele. Mootori- ja elektrijõu tarvituse-

levõtmine põhjustab Inglismaal pideva söetööstuse kriisi, mille lõppu pole näha ette. Tulemuseks on söekaevurite hulkade töötuks jäämine ja vaesestumine. Eestis avaldub tehnika edu õlide valmistamise alal meie õlitööstuses suures tõusus ja töölise siirdumises teistelt kutsealadelt õli- ja kaevandustööstusse. Ka siin püüavad tööandjad hoida töölise palga osa valmistuskuludest nii madalal kui võimalik.

Poola söetööstus kannatab samuti uute jõuallikate tarvituselevõtmise tõttu.

Saksamaal vastavate toorainete puuduse tõttu äärmiselt arenenud keemiatööstus, eriti L. G. Farbenindustrie, konkureeris prantsuse ja inglise sellekohase tööstuse tugevasti tagaplaanile, hävitas Tšiili salpeetri monopoli maailmas ja muutis Tšiili pankroti äärel olevaks riigiks.

Andmed peaaegu kõikidest riikidest ja tööstusaladest näitavad, et pärast viimase suurkriisi sügavpunkti ületamist alanud aeglane majanduslik paranemine on arenenud sellaselt, et tööstustoodangu arvud ületavad mitmes maas ja mitmeis tööstusharudes tunduvalt 1929. a. rekordarve, kuid töölise arv on samas tööstuses nüüd tunduvalt vähem. Üksainus moodne sõepuur söetööstuses suudab anda niisama palju sütt kui 15.000 töölise varematal aegadel. Kõik eeltoodud üksikud näited on täiesti meelega võetud juhuslikult, kuid nende majanduslike suurmuudatuste tulemuseks on igas maas, Eesti kaasa arvatud, sotsiaalsed murrangud. Suured töötavad hulgad ühes või teises tööstusharus kaotavad hoopis teenistuse ja muutuvad alatiseks „koormaks“ ühiskonnale. Tööstuslikest suursaavutustest hoolimata ei suudeta paigutada kõiki töölise tööprotsessi. Kui see on nii mujal, siis meie ajalehtede kirjutuste järgi võiks otsustada, et Eesti on ainuke valge vares ses suhtes kapitalistlikus majanduses, et meil valitseb töölise puudus. Meie tööliskonna elu sügavustesse laskudes peab küll iga õiglane uurija ja vaatleja tunnustama, et Eestigi ses suhtes ei moodusta mingit erandit. Kui meil täieliselt puudub tarbekohane üleriiklik töövahetalitus ja tarviline ülevaade tööpuuduse töeli-

sest ulatusest, siis ei anna need puudused veel põhjust konstateerida tööliste puudust. Ajutine maatööliste puudus ühes või teises maakonnas kõige kibedamal tööajal on tingitud ainult tööandjate saamatusest, madalatest palkadest, viletsatest korterioludest ja puudulikust töövahetalitusest, mis ei suuda tööjõu jaotust ja paigutust maal otstarbekohaselt korraldada. Seda on isegi paljud arukamad tööandjad korduvalt sellekohastel üleriiklikel kokkulekutel ütelnud.

Praegune palavikuline relvastumine kõigis riikides on tekitanud uue majandusliku kõrgseisu, kuid juba nüüd, kui vaevalt suudetakse toibuda eelmise kriisi halvatuses, kostavad kainemate majandusteadlaste hoiatavad hääled, et sellane tõus ei kesta kaua. Tööstusliku toodangu suur tõus toob jällegi kaasa saaduste paigutamise raskuse, võistlus teravneb uuesti ja jälle on tarvis leida viise, kuidas odavamini valmistada ja teisi võistlusvõimetuks konkureerida. Uuteks tehnilisteks täiendusteks peab aga samaaegselt sündima tarvilisel määral kapitali akkumulatsioon. Nii käib alatine võitlus vanade ja uute valmistusviiside ja ettevõtete investeeritud kapitalide vahel. Vanale on see surmavõitlus ja tavaliselt tuleb uuem ja odavam valmistusviis võitjaks. Senised kriisid lahenesid peamiselt uute turgude juurevõitmise teel. Enne sõda läks 40% Briti ekspordist asumaise, Prantsuse ekspordist 10% ja Saksamaast omaist kõigest 1/2%. Nüüd pole enam asumaade turge vallutada, seal areneb osalt oma võimas tööstus. Selle tulemusena ollakse sunnitud valmistamist piirama või olemasolevaid tagavarasid hävitama. Mõlemaid meetodeid on viimase kriisi ajal tarvitatud, mis tunduvad loogilisele mõistusele mõttetuna.

Iga uus kapitali akkumulatsioon samas ettevõttes tehnilise taseme samaks jäädes toob kaasa suhteliselt tööliste arvu kasvu. Kui tööstuse tehniline tase ja ratsionaliseerimine samal ajal tõuseb, võib tööliste arv väheneda. Kui aga kapitali akkumulatsioon eriti kiiresti ja suures ulatuses toimub, siis võib ka tehnilise taseme tõustes tööliste absoluutne arv suurened. Sellane nähtus ilmnes just enne maailma-

sõda. Kapitali akkumulatsioon arenes kiiremas tempos kui tehnika ja tööliste arv suurenes Saksamaal, Inglismaal, P.-A. ühendriikides jne. Töölisliikumine hakkas kaotama oma revolutsioonilist iseloomu ja Inglismaal arenes reformismi pesa just kolooniate põhjal. Kuna turgude laienemine muutus võimatuks, puhkes meeletu katse lahendada kapitalistlikku ummikut maailmasõja kaudu. Sellele järgnes ennenägematu tehniline revolutsioon. Ühendriigis tõusis 1915.—1929. a. tööproduktiivsus tööliste kohta 50%. 1923. — 1929. a. oli kapitali kasv suurem ja kiirem kui kunagi enne kapitalismi ajaloos. Kapitali kasv on 1923.—1929. a. 47,9 miljardit dollarit või üle 7 miljardi aastas. Kuidas avaldus sellane hiiglasuur varanduste juurekasv tööliste töövõimaluste loomisel? 1929. a. oli ühendriikide statistika alla kuuluvast tööstusest 8,7 miljonit töölisi, siis langes see mõne kuu jooksul 8,1-ni ja tõusis uuesti 8,8-ni, kuid üldulatuses jäi siiski väiksemaks kui 1919. a. Teiste sõnadega, kapitalismi tippsaavutusil ja kõikumatu optimismi ajal jäi ühendriigis üle 2 miljoni tööliste töötuks. Suurimgi kapitali akkumulatsioon ei suutnud rakendada kõiki tööle. Eeltoodud näited tõendavad, et tööpuudus on praeguse valmistussüsteemi paratamatu sotsiaalne tulemus ja see on muutunud permanentseks nähtuseks. Seda on võimalik kõrvaldada ainult süsteemi enese kõrvaldamisega. Kõik tööaja lühendamised ei suuda kunagi mõjutada küllaldaselt nüüdse süsteemi piires tehnika arengu tõttu tööprotsessist vabanevate tööliiskade töölohist. Nüüdne kõrgkonjunktuur on mõnel alal 1929. a. rekordid ületanudki, kuid tööliste ei suudeta rakendada tööle endisel määral. Inglismaal ja Saksamaal palavikulise erakordse relvastamise tõttu vajatakse ajutiselt teatud piiratud alale enam tööliste kui neid just antud momendil on saada, kuid suured hulgad jäävad nüüdki töötuks ja nendegi spetsiaalalal tööliste töölolek ei kesta kauem kui vahest mõned aastad, sest nüüdne relvastuspallavik ei või kesta lõpmatuseeni. Kapitalistliku vastuoksusliku süsteemi kriise on püütud selgitada majandusteadlaste poolt mitmete teooriate abil ja on

käsitatud sealjuures peamiselt eelmiste kriiside tunnuseid, unustades, et olud vaheajal on põhjalikult muutunud. Nüüdses üleproduktsooni ja mehhaniseerimata põllumajanduse kriisis on tööstuse tööline võimsus suures vastolus tööstuse tegeliku tootmise taseme ja turustamisvõimalustega. See on jäänud kogu kapitalismi alatiseks lahendamatuks probleemiks. Ka suurte rahvusvaheliste kartellide loomine pole suutnud luua olulist lahendust. Viimase suunkriisi aegadel purunes üks kartell teise järele. Et leida tööliste palkade madalale surumiseks teaduslikku põhjendust, on loodud palkade madalalhoiu teooria ja seda on meiegi tööandjad tegelikus elus kasutanud õige rohkesti. Näiteks Norra professor Wedervang väidab, et kapitali kasv peab vastama tööliste arvu kasvule ja et iga uue töölise

tööle rakendamiseks peab loodama uut kapitali 10.000 krooni. Palkade alandamine annaks uut suurendatud kapitali juurekasvu, võimaldaks uut investeerimist ja uut akkumulatsiooni ja selle suur sotsiaalpoliitiline tulemus oleks, et töölisi saaks enam paigutada tööprotsessi. Selle teooria vastu on vist asjata vaielda. Siin on taas unustatud tehnika areng ja turgude küsimus. Senised kogemused on näidanud, et kriisi raskustest suutsid toibuda just kõrge ostujõu ja stabiilse siseturu mahuga riigid. Tulevane turgude laiendamine võibki toimuda suurelt osalt siseturu mahu laiendamise arvel. Lõplikult aga ei aita ka kõik rahalised spekulatsioonid, tsirkulatsiooni suurendamised, devalveerimine ja isegi tööliste kõrgeid palgad lahendada ummikut, milles keerleb nüüdne süsteem.

Rahvusvahelised töökongressid 1936. aastal.

Aug. Gustavson.

Läinud aasta oli Rahvusvahelisele Tööorganisatsioonile erakordselt töörohke. Teaduslikud uurimised, andmete kogumised, trükitoodete väljaandmine jne. arenes harilikku rada, kuid lisaks sellele harilikule tööle tuli korraldada, seoses tööaja lühendamise ja teiste küsimustega, rohkesti tehnilisi eelkongressid ja nõupidamisi. Ka laienes Büroo tegevus uutele huvialadele: nii asutati uus n.-n. tööliste vabaaja kasutamise komitee, asjatundjate komitee põllumajanduslike küsimuste alal jne.

Kuid mis eriti palju Büroole tööd andis, oli see, et läinud aastal harilikult kolm rahvusvahelist töökongressi (XX, XXI ja XXII rahvusvaheline töökongress). Neist esimene oli harilik aastakongress ja korraldati ka harilikul ajal — juunis, kuna kaks viimast käsitletid erilisel meretöö küsimusi ning korraldati sügisel — oktoobris.

Kaaluvaimad punktid kevadise, s. o. XX, kongressi päevakorras olid palgalise puhkeaja võimaldamise ja tööaja lühendamise (40-tunniline töönael) küsimused.

Puhkeaja suhtes võeti vastu kongressioon, mille alusel tuleb võimalda-

da töölistele tööstuses (laiemas mõttes), kaubanduses ja transpordis (meresõit välja arvatud) vähimalt 6-päevane palgaline puhkus aastas. Seoses sellega võeti vastu resolutsioon, et palgalise puhkeaja küsimus majateenijate, kodutööliste ja põllutööliste suhtes võetaks arutusele lähemas tulevikus.

Tööaja lühendamise küsimuste alal esitas Büroo kongressile kaalumiseks ja vastuvõtmiseks neli kongressiooni kava. Tööaja lühendamise kohta: 1. avalikel töödel, 2. ehitustöödel, 3. raua- ja terasetööstuses, ja 4. söetööstuses. Kuigi need ettepanekud leidsid poolehoidu kongressi komisjonides, ei saanud need kõik tarvilist hääleteenamust lõpphääletamisel ja vastu võeti neist ainult kongressioon tööaja lühendamise kohta avalikel töödel.

Tüsedä päevakorraga oli sügisene, XXI, töökongress. Kuna selle kongressi päevakorras olid eranditult meretöö küsimused, siis nimetati see IV rahvusvaheliseks meretöö kongressiks (I meretöö kongress korraldati 1920., II — 1926. ja III — 1929. aastal).

Selle kongressi päevakorras oli viis kongressiooni ja rekomendatsiooni ka-

va ning kõik need leidsid konverentsi enamuse poolehoidu ja vastuvõtmise. Konventsioonid olid järgmised:

1. Konventsioon kaptenite ja tüüri-meeste ning mehaanikute kutseoskuse kohta. Selle konventsiooni alusel nõutakse kaubalaevade kaptenitelt, tüüri-meestelt ja mehaanikutelt vastavaid kutsediplome. Kuna meil sellekohased nõuded on ammu seadusega maksmata pandud, siis ei sisalda see konventsioon meile midagi uut.

2. Konventsioon laevaomaniku kohustuse kohta meremehe haiguse ja vigastuse puhul. Selle konventsiooni alusel laevaomanik on kohustatud oma kulul võimaldama haigestunud või vigastunud meremehele arstiabi ja ülalpidamist vähimalt 16 nädalat vigastumise või haigestumise päevast arvates. Samuti saatma haigestunud või vigastunud meremehe oma kulul kodumaale, kui ta peab laevast välismaal maha jääma. Meie praeguse seaduse järgi on laevaomanik kohustatud meremeest haiguse puhul ravima kodumaal 6 ja välismaal 12 nädalat.

3. Konventsioon meremeeste haigusekindlustuse kohta. See konventsioon nõuab haigusekindlustuse maksmapanekut meremeestele samade põhimõtete alusel nagu on see korraldatud vastaval maal tööstus- jne. tööliste. Võrdluseks olgu üteldud, et Eestis seni meremeeste haigusekindlustust ei ole.

4. Konventsioon meremeeste palgalise puhkeaja kohta. See konventsioon sisaldab nõuet, et juhtkonna liikmeile

tuleb võimaldada 12-päevane ja meeskonnale 9-päevane palgaline puhkus aastas. Meil seni mingit määrust ega kokkulepet meremeeste puhkuse kohta ei ole.

5. Konventsioon tööaja kohta. See konventsioon oli konverentsi „nael“. Konverentsi algul ja kestes valitses arvamine, et see konventsioon ei leia vastuvõtmist, kuid saavutas siiski üle noatera tarvilise $\frac{2}{3}$ enamuse. Selle konventsiooni alusel on sadamas meremeestel 48-tunniline tööädal. Merel maksab tekimeestel üle 2000 br.-reg-tonn. laevades kolmevahi süsteem ehk 56-tunniline tööädal. Masinaruumis algab kolmevahi süsteem 700 br.-reg-tonn. laevades.

Vastuvõetud rekomendatsioonid sisaldavad:

1. Põhimõtteid tööaja korraldamiseks laevas, kooskõlas vastuvõetud konventsiooniga.

2. Soove ja näpunäiteid meremeeste eest hoolitsemiseks, kui nad viibivad sadamas.

Sellele konverentsile järgnes kohe XXII rahvusvaheline töökonverents, mis oli sisuliselt eelmise konverentsi jätkamine, kuid vormilistel põhjustel tuli see nimetada uueks iseseisvaks konverentsiks. Sel konverentsil otsustati muuta 1920. a. vastuvõetud mereteenistuse vanaduse alammäära konventsioonis ettenähtud vanaduse alammääraks 14 aast. 15 aastale.

Viljandi Ühishaigekassa

11. nov. 1913 — 31. dets. 1936. a.

PAUL PAAL, asjaajaja.

11. nov. 1936. a. täitus Viljandi Ühishaigekassal tegutsemise 23. aasta. Haigekassa asutati haigusekindlustuse seaduse põhjal, mis anti Vene riigis 1912. a. ja jõudis Eestisse 1913. a. teisel poolel. Seaduse meile jõudmisel hakkas Eesti tööliikond seda otsekohe ellu viima. Esitati põhikirju kinnitamiseks ja peagi algasid uued tööliikonna asutused tegevust. Esimeste haigekassade seas oli ka Viljandi Ühishaigekassa, tol ajal erinimetusena „Abi“, kes algas oma tegevust 1. jaan. 1914. a. Viljandi Ühishaigekassa ellukutsumisel olid suured teened tollaegsel vab-

riku inspektoril A. Prihodkovil, kes sai aru tööliste sotsiaalsetest huvidest.

Ta tegi A.-s. Viljandi Linavabriku direktorile Magnus Laamannile ülesandeks organiseerida haigekassa ja võtta selle juhtimine esialgu enda peale. M. Laamann kui edumeelne ja arusaaja inimene ei loobunud neist ülesandest, vaid pani tegelikud tööd vabriku ametnikule August Paalile, kes ka kohe algas eeltöödega. Töö tulemused ei lasknud end kaua oodata: 1. jaan. 1914. a. algas kassa tegevust. Ta alla kuulusid: 1) A.-s. Viljandi Linavabrik, 2) Ed. Pohli tiku-

vabrik, 3) Ed. Pohli lukuvabrik, 4) Uno Pohrti masinavabrik ja 5) Jüri Metsamardi masinavabrik.

Vene 1912. a. seaduse järgi ei olnud kasaliikmeil täielist omavalitsust, vaid ettevõtjail oli volikogus kassaosaliste häälega võrreldes $\frac{2}{3}$ hääli. Neil oli õigus määrata oma esindajaid juhatusse, juhatajat peakoosolekule jne. Kuid sel ajal ei häirinud niisugune asjaolu haigekassa liikmeskonda, sest Viljandi Ühishaigekassas olid tööandjate esindajaks edumeelsed isikud, kes olid end ise üles töö-

6. veebr. 1914. a. Ado Naar, kes aga samal aastal, maailmasõja puhkemisel, lahkus ametist. Ta ajutiseks asetäitjaks oli vahepeal juhatuse liige Villem Raud, kelle järele, alates 1. apr. 1915. a. kuni 1. aprillini 1931. a., oli asjaajajaks August Paal. Pärast 1. apr. 1931. a. valiti uueks asjaajajaks Paul Paal, kes oli suutnud haigekassa tööga täieliselt tutvuda oma isa, s. o. eelmise asjaajaja, juures ja olnud selle mitteametlikuks abiks ligi 2 aastat. Esimese juhatuse tegevus oli küllalt edukas, kuna suudeti täiesti kohaneda

Viljandi Ühishaigekassa volikogu 20. det. 1936. a.

tanud ja kes said siis ka tööliiskonna viletsusest ja tarvidustest täiesti aru. See nähtub sellestki, et juba enne haiguskindlustuse seaduse maksmahakkamist andsid need isikud (M. Laamann, Ed. Pohl, Jüri Metsamart j. t.) oma käitise töölistele maksuta arstiabi.

Kuigi tööandjad pidasid sotsiaalkindlustust hädavajaliseks, suhtus suur osa tööliiskonnast uuele seadusele ja asutatud haigekassale esialgu täiesti vaenuliselt. Ei oldud veel nagu harjutud sellega ega saadud aru vastastikusest abistamisest. Pahandati sageli, miks võetakse kõigilt töölistelt haigekassamaksu, kuna paljud maksjaist ei tarvita ise üldse haigekassa abi. Peeti loomulikuks, et kes vajab arstiabi jne., see muretsegu seda ise täiesti oma arvel. Nüüd on muidugi arusaamine teine ja katsutagu haiguskindlustust veel tööliiskonnalt ära võtta. See tooks kindlasti esile põhjustatud rahulolematust.

Viljandi Ühishaigekassa „Abi“ algas tegevust 1. jaan. 1914. a. Esimene volinike koosolek peeti juba 28. nov. 1913. a., kus valiti esimene haigekassa 4-liikmeline juhatus koosseisus: Aug. Paal, Gustav Feldmann, A. Soolo ja V. Rattas. Neile lisaks määrati ettevõtjate poolt: Jüri Metsamart, Magnus Laamann ja Villem Raud. Seega oli Viljandi Ühishaigekassa esimene juhatus 7-liikmeline. Juhatuses poolt valiti esimeheks-asjaajajaks

uue seadusega ja selle sihtidest aru saada. Kuid olid ka omad raskused, sest esialgu tasuta haiguskindlustusmaks ei suutnud katta haigekassa väljaminekuid ja oldi sunnitud laenu tegema. A.-s. Viljandi Linavabrik andis laenu 350 rubla, missuguse summa ta kinkis lõpul haigekassale. Hiljeng, kui juba oji omandatud kogemusi, osati väljaminekuid reguleerida normidega, nii et ei tekkinud palju puudujääke.

Pöörde haigekassa ellu tõi suur Vene revolutsioon. Kerenski valitsuse ajal parandati vana haigekassade normaalpõhikirja; nende muudatuste tõttu said haigekassad täielise omavalitsuse. Tõsteti ka senist ettevõtjate juuremaksu jne. Kuid nende paremuste kõrval oli kartus tuleviku eest, sest revolutsioonilises õhkkonnas oli tegevus ikkagi pidurdatud ja mitmed ettevõtted lahkusid haigekassa koosseisust. Ainuke korralik ettevõtte, kes haigekassat ei unustanud ja oma kohustused korralikult täitis, oli A.-s. Viljandi Linavabrik. Selle käitise korralikkuse tõttu jäigi Viljandi Ühishaigekassa 1917. a. püsima, kuna see muidu oleks tulnud likvideerida, sest teisi maksumaksjaid enam ei olnud.

1918. a. tuli saksa okupatsioon. Ka sel ajal töötati tasapisi edasi ja jõuti uude ajajärku. Alati uuesti käitiste haigekassa alla tagasi värbamist ja uue põhikirja väljatöö-

tamist. Uus põhikiri leidiski kinnitamist 4. jsk. töökaitse komissari poolt 21. veebr. 1921. a. Selle põhikirja põhjal valiti uued volinikud, juhatus jne. Üldse algas nüüd Viljandi Ühishaigekassas tõus, mis näitab järjekindlat haigekassa liikmete arvu ja rahalisteb läbikäikude kasvamist. Kui seni ei võetud Eesti Haigekassade Liidust osa, siis astuti liidu liikmeks 1928. a., kus püstitakse tänaseni. Ka teiste kassadega hakatakse looma sidemeid. Tutvutakse nende normidega, asjaajamisega jne. ning leitud paremused rakendatakse ka Viljandi Ühishaigekassa teenistusse.

Saadud kogemustest ja liikmete kaebustest, et ettevõtjad ei andvat korralikult arstiabi või mõnel pool üldse mitte, alati eeltöödega arstiabi haigekassa kätte võtmiseks. See küsimus oli mitu korda volikogu peakoosolekul kaalumisel, kuid kukkus alati läbi, sest kardeti, et haigekassa ei suuda oma sisetulekute juures kanda arstimiskulusid. Palgati ainult perekonnaliikmete arstimiseks 2 arsti ja sõlmiti nendega lepingud. See asjaolu ei meeldinud aga teistele arstidele, kes arvasid oma teenistushuve selle all kannatavat, ning nende teiste surve ol 2 lepinguarsti sunnitud oma lepingu haigekassale üles ütlemata. Pealeselle sõlmiti kollektiivleping Viljandi arstide seltsiga. Kuna haigekassa andis perekonnaliikmeile ka arstimeid, siis sõlmiti Linnaapteegiga vastav leping, kes lubas arstimeid 15% hinnaalandusega. Eraapteegid sellest kuulda saades lubasid haigekassale kohe 30% hinnaalandust, missugune ettepanek ka vastu võeti. Olles nüüd soodsad lepingud sõlminud ja saades volikogusse ja juhatusse värsket verd kassaliikme Theodor Jürgensoni näol, algatas nimetatud isik uuesti tugevat aktsiooni ravimise haigekassa kätte võtmiseks. Selle pideva selgituse viljaks oligi see, et alates 1. apr. 1931. a. otsustab volikogu arstiabiandmise haigekassa kätte võtta, mis ka kohe teostati.

Järgmisena otsustati haigekassale asutada oma hamba- ja suuhaiguste ambulatoorium. Ka selle asutamisele seisti volikogus algul vastu, kuid lahendati lõpuks sellaselt, et ambulatoorium võis alata tööd 1. juunil 1932. a. Esimeseks arstiks palgati ambulatooriumile dr. Hella Kook, kes pidi perekondlikel põhjusil peatselt Viljandist lahkuma. Ta järglaseks oli dr. N. Snamenski ja alates 1935. a. kuni seni dr. G. Douber. Ühes kassa tegevuse laienemisega tuli senisest kauaaegselt priikorterist, A.-s. Viljandi Linavabriku kontorist, lahkuda ja üürida haigekassale suuremad ruumid Tartu tän. nr. 20, kus töötati kuni 1. juulini 1936. a., kuni oma maja ostmiseni.

1914. a. oli haigekassal liikmeid kokku 406 isikut. See arv langes madalaimale 1918. a., kus kassal oli liikmeid ainult 202 isikut. Alates 1919. a. hakkas liikmete arv tõusma ja 1936. a. 31. det. oli haigekassal 1419 liiget. Käitiste arv oli asutamisel 5; tõusis järjekindlalt kuni 200-ni. Ühes liikmete arvu tõusuga suurenes ka järjekindlalt haigekassa

tegevus. Nii algatati haigekassale oma maja ostmise küsimus, et tagada otstarbekamat tegevust ja saada korralikud, haigekassa nõudeile vastavad ruumid. 1936. a. fäitus seegi soov ja Viljandi Ühishaigekassa võis alates 1. juulist 1936. a. kolida oma majja. Maja ostmise õnnestus kõigiti ja praegused ruumid vastavad haigekassa nõudeile. Ühes haigekassaga leidis uues majas endale peavarju ka 4. jsk. tööinspektor Viljandi kantselei, kuna ülejäävad ruumid on elukortereiks välja üüritud. Maja ostmisel peeti ka silmas, et tegevuse laienemisel võimalduks ruume veel juure saada, neid kasvõi juure ehitada. Praegune maja lubab kõike seda, kuna vastava järelevaatuse põhjal võivad praeguse ühekordse telliskivimaja alusmüürid ja vundament kanda kasvõi neljakordset telliskiviehitust. Maja juures asub ka suur aed ja teine vähem kivimaja, kus on 2 ühetoalist korterit kööbiga, pesukoda, rullituba, tall ja vankrikuur, mida võib tarvitusel ka autogaraažiks ümber ehitada. Pealeselle on majadel puuehitustena puukuurid.

Sellega on Viljandi Ühishaigekassa 23 aasta tegevuse kestusel kääbushaigekassast arenenud keskpärase kassani ja suutnud oma tegevusega muretseda endale oma kodu, kusjuures haigekassa poolt antavad sammed on igal ajal suurimad, mida võimaldab praegune seadus. Ainult 1932. aastal oldi sunnitud vähendama abirahade norme, kuna arstiabi kassa kätte võtmiseks see oli uudiseks ja kassat kasutati nii ohtasti, et 1931. a. tegevuse lõpuks tekkisid suured puudujäägid. Nüüd aga haigekassat enam asjata ei ekspuuteerita. Sellega võimaldus norme tõsta endise kõrgema tasemeni.

Veel peab märkima, et kassa edukat tegevust on seni taganud Viljandi Ühishaigekassa volikogude täieline üksmeel ja asjalikud juhatused, kes seni on alati seisnud oma ülesannete kõrgusel. Selle üksmeele tõttu ongi suudetud seni maksimaalseid tagajärgi saavutada ja on loodud rahulik õhkkond koostööks nii oma ametnikega kui ka teiste asutustega. Seda vaimu tahab Viljandi Ühishaigekassa ka edaspidi alal hoida ja püüda paremuse poole, mida võimaldab talle seni kestnud kassa täieline omavalitsus.

Peale eelpool ettetoodu on asjast huvitavil võimalik Viljandi Ühishaigekassa arenemisega lähemalt tutvuda „Töös ja Tervises“ nr. 1 1934. a. ilmunud kirjutuste kaudu, kuna seal ettetoodud andmed sisaldavad haigekassa tegevust 20 aasta jooksul. See kuukirja number ilmuski Viljandi Ühishaigekassa erinumbrina.

„Tööd ja Tervist“ tellida

soovitame kohaliku postiasutuse kaudu, kes toimetab seda tellijalt postikulu võtmata.

Ühest tööaastast sotsiaalkindlustuse ja tööliste tervishoiu alal.

Ülevaade EHL tegevusest 1936. a.

L. Johanson.

Käesolev aasta on Eesti Haigekassade Liidu juba 13. tööaastaks.

Läinud kongressil, veebr. 1936. a., avaldati arvamist, et juba enne uut, XV, kongressi teostub

haigekassade ümberkorraldamine.

Valmiski uus eelnõu, mille kohta juhatus, vastavalt kongresside otsustele, avaldas EHLiidu seisukohad ja neid igal pool kaitses. EHLiidu esindajana võttis eelnõu arutamises töölistkoja sotsiaalkomisjonis ja ka Tall. Üh. Haigekassa nõupidamisest osa sekretär. Kui positiivset nähtust, mis haiguskindlustusele tuluks tuleb, võib märkida, et EHLiidu, töölistkoja ja ka mitteliitunud haigekassade seisukohtades, mis valitsusasutustele teatavaks tehti, ei ole lahkuminekuid.

Ühe või teise märgukiri sisaldab peale ühiste seisukohtade vaid tehnilisi parandusi, mis teisel pole.

Kuna sotsiaalseadusandlusegi suhtes on tarviline, et see avalikult, avaliku arvamise ja rahva teades sünniks, siis avaldas EHL eelnõu „Töö ja Tervises“, et sellega võimaldada ka haigekassadel eelnõu lähemalt arutada, kaaluda ja oma tegeliku elu kogemusi kasutada. Seda tehti ka haigekassade poolt ohtrasti. Rida haigekassasid saatis delegatsioon pealinna — valitsusasutustesse. Sageli, kahjuks, mitte küll nii väga põhiküsimusi kaitsma, kui just oma olemasolu eest võitlema. Mõni haigekassa kasutas ka võrdlusi ja andmeid, mis teda küll õigustasid, kuid teiste suhtes olid ebaõiglased. Kasu säärasest talitusviisist ei olnud ei neile endile ega üldistele huvidele, kuid erilist kahju see ka ei sünnitanud. Kaugelt suurem osa haigekassasid piirdus oma seisukohtade EHLiidu kaudu avaldamisega.

EHLiidu seisukohad haiguskindlustuse suhtes on juba üldiselt tuttavad. Liit pooldab haiguskindlustuse ulatuse laiendamist, kuid nõuab kindlasti, et haigekassadele peab jääma täieline omavalitsus, nagu see on juba 20 aastat. Selle omavalitsuse kaotamiseks ei ole mingeid kaaluvaid ega tõsiseid põhjusi. Sel seisukohal asuvad ka kõik tööliste keskorganisatsioonid, töölistkoda, töölistvanemad, vabrikute üldkoosolekud jne. Võib ütelda, et see on — Eesti töölistklassi üldine ja ühine seisukoht. Sammete ja korralduste küsimust vaatleb liit ja haigekassad otstarbekohasuse lähtepunktilt, kasutades siin senisest praktikast saadud kogemusi.

Haigekassad võivad olla, vastavalt kongressi otsustele, ringkondlikud, jättes sellejuures püsima senised vabrikuhaigekassad.

Seisukohad, mis taotlevad haiguskindlustuse pulveriseerimist, uute kutse- ja uute kättis- ja kääbuskassade ellukutsumist, ei ole haiguskindlustuse huvidele vastavad.

EHLiit on jälginud ka töösturite ja teiste organisatsioonide seisukohti. Peab kahetsusega tunnistama, et arstide koja ja rohuteadlaste koja seisukohad ei vasta sotsiaalkindlustuse huvidele ega ole haigekassa osalistele ja tegelastele ega ka tervele Eesti töölistklassile vastuvõetavad. Nende seisukohtade revideerimine ja korrigeerimine kodade eneste poolt vastavalt kõrgetele rahva tervishoiu ülesandele oleks küll väga soovitatav ja tarviline. Kaubandus-tööstuskoja ja teiste töösturite organisatsioonide seisukohad on ka kahjulikud haiguskindlustusele.

EHLiidul on suureks ülesandeks nende seisukohtade sobimatus ja põhjendamatus näitamine ning haiguskindlustuse ja rahva tervishoiu huvide kaitsmine. Seda on tehtud, kuid veel suuremad ülesanded seisavad ees. See on ka käesoleval ajal kõige suurema tähtsusega ülesanne, sest uus haiguskindlustuse seadus ei anta mitte aastaks-paariks, proovi tegemiseks, vaid pikemaks ajaks.

Vanaduse ja töövõimetuse vastu, leskede ja vaestelaste kindlustamise küsimust

ei ole EHLiit mitte ainult propageerinud, vaid on nõudnud ka vastavates asutustes selle maksmapanekut. Selle kindlustusseaduse andmist on nõudnud kongressid ja tööliste üldkoosolekud korduvalt.

Vanaduse ja töövõimetuse vastu, leskede ja vaestelaste kindlustamiseks on sotsiaalministeeriumis välja töötatud põhialused ja eelkalkulatsioonid, mis esitati ka riigi majandusnõukogule, kelle arvates võiks esialgu tulla teostamisele ainult vanaduse vastu kindlustamine. EHLiidu arvates tuleb koos vanaduse vastu kindlustamisega teostada ka töövõimetuse vastu, leskede ja vaestelaste kindlustamine, mis on isegi tähtsam vanaduskindlustusest. Ka on eelkalkulatsioonidesse võetud 65-aastane vanaduse määr, kust peale töölistel oleks õigus pensionile, liig kõrge, sest tööliste eluiga on võrdlemisi lühike ja tööline langeb tööprotsessist välja juba palju varem.

Uue pensioniseaduse alla,

mis 16. sept. 1936. a. anti dekreedina, kuuluvad ka haigekassade ja nende liitude teenijad. Pensionimaks on kõrge. Ka see osa, mis tagantjärele tuleb maksa. EHLiidu juhatus ja tegelaste seisukoht on, et kõik töölistel ja teenijad tuleb kindlustada, kusjuures kindlustusmaks ei tohiks muutuda koormavaks.

Seda seisukohta on avaldatud ja kaitstud.

EHLiit nõudis ka

kutsehaiguste vastu kindlustamist, mille järele on suur tarvidus.

Kõigi nende kindlustusseaduste puudumine toob haigekassadele lisakulusid ja ülesandeid, mida neil üldise kindlustuse puhul ei oleks. Praegu ravib ja abistab haigekassa ka kroonilisi haigeid, kutsahaigeid, töövõimetuid ja vanu, kes peaksid saama pensiooni.

Töölise elu ja tervise kaitse määruste

tarvilisust on juhatuse korraldustel kaalunud ja nende maksmapaneku kiirustamiseks pöörduvad valitsusasutuste poole. Otstarbekohaste määruste puudumise arvel tuleb panna suur haigestumiste ja õnnetusjuhtude arv. Need tehnilised määrused on koostatud sotsiaalministeeriumis ja on viimistlemisel. Osa neist on erialadel juba kehtimas.

Kõrgemapalgaliste teenijate haigekassa alt väljaarvamist algatati Kaubandus-tööstuskoja ringkondadest. Kuna otstarbekohane on kõigi töölise ja teenijate haiguste vastu kindlustamine, nagu see ka juba 1912. a. seaduses on ette nähtud, siis asus EHL juhatuse seisukohale: 1) haigekassa liikmeks peaksid jääma kõik, hoolimata palga suurusest, 2) mõeldav oleks, kui 1912. a. seaduse eeskujul määratakse haigekassamaksu alla kuuluva palgaosa ülemmäär, mille järgi võetakse maksu ja maksetakse toetust. Ülemmäär ei või olla alla 300 kr. kuus. EHL seisukoht tehti ministeeriumile teatavaks. Kõrgemapalgaliste haigekassa alt väljaarvamise püüdeil ei ole seni olnud tagajärgi. Ka uues eelnõus on nad jäetud haigekassa liikmeks, kuid kindlustusmaksu alt jääb vabaks töötasusumma, mis ulatub üle 250 krooni kuus. Vastavalt 250-kroonilisele kuutöötasule on ka haigekassa sammud 250 krooni ja rohkem kuus teenivaile isikuile.

Küsimust arutas ka riigi majandusnõukogu, kuidugi asudes haigekassadele ebasoodsale seisukohale. Kuna aga riigi majandusnõukogu otsustel ja seisukohtadel ei ole kuigi suurt kaalu, siis ei ole ka selles küsimuses seda seni arvestatud, mis on ka õige. Selleks, et kuulata tema eitavaid seisukohti sotsiaalseaduseandluse kohta, ei ole seda erinõukogu küll tarvis.

Haigekassade vabamüügi apteekide avamise õiguse kaotamisele järgnes 12. märtsil 1936. a.

ravimite hinnakirja määrus,

mis takistas apteekidel haigekassadele arstirohtudelt hinnaalanduse andmist. EHLiit pöördus haigekassade huvide kaitseks tervishoiu dir. dr. Möttöse, farmatsöidilise inspektori ja rohu-teadlaste koja poole. Küsimus võeti uuesti kaalumisele.

Rohureseptide teisendite väljaandmise keelu asjus

EHLiidu poolt astatud sammud ei annud tulemusi. Retseptide ärakirjad on haigekassadele tarvilised rohuhinna kontrollimiseks.

Piirituse väljakirjutamise liialduste vastu astuti tarvilisi samme.

Käitiste haigekassade alla arvamise lihtsustamiseks

pöörduiti Kindlustusnõukogu poole. EHLiidu juhatuse seisukoht oli, et tööinspektoriid võik-

sid käitisi haigekassa alla arvata ilma kindlustusametite eelotsuseta.

Arstimaksu alammäära asjus

pöörduiti valitsusasutuste poole. Alammäär tuleks seaduses fikseerida. Küsimus otsustatakse uue haiguskindlustuse seadusega.

EHLiitud tuli astuda samme, et muudetaks mõningaid

kindlustusametite otsuseid,

mis kitsendasid ajalehtede ning „Töö ja Tervise“ tellimist, aga ka muid haigekassade seaduslikke õigusi.

EHLiitud on tulnud tegutseda ka

haigekassamaksude varjamise vastu.

Ekslikult seadust tõlgitsedes ja osalt ka teadlikult olid paljud käitised oma juhtivad jõud, aga ka tavalisi töölisi ja teenijaid, haigekassa osaliste nimestikust välja jätnud ega tasunud nende palga pealt haigekassamaksu. Tänu nõrgale ja puudulikule kontrollile võis see sündida aastate kestes. Selle avastanud, asusid haigekassad maksude tagantjärele sissenõudmisele. Hulk sääraseid asju on tulnud otsustada kindlustusametis, kindlustusnõukogus ja osalt ka riigikohtus. Neis asjus töösturite volitusel esinemine annab mõnele advokaadile ilusaid sissetulekuid.

Haigekassad on suurelt jaolt need protsessid võitnud, nagu see ka seaduse järgi on õige. Ainult käitiste juhatuste liikmed on vabastatud haiguskindlustusest.

Varemalt, hoolimata EHLiidu vastuseisust, lühendati

haigekassade maksude tagantjärele sissenõudmise aega

5 aasta peale. Nüüd püüti seda veelgi lühendada — ühe aastani. Seda haigekassade õiguse kärpimist taoteldid vabrikantide organisatsioonid, Kaubandus-tööstuskoda, neid toetas ka riigi majandusnõukogu, kuid seni tagajärjetult.

EHLiidu juhatuse arutas küsimust ja astus korraldustel samme, et kaitsta haigekassade õigusi. Ta asus kindlalt õigustatud seisukohale, et praegu maksva 5-aastase tähtaja veelgi lühendamine oleks haigekassamaksude varjamise eesõigustamine ja legaliseerimine. Senised kogemused näitavad, et haigekassamaksude varjamine on väga sagedaseks nähtuseks, mille tagajärjel haigekassad saavad suurt kahju.

Tööstusõpilaste ja õppetöökodade töölise haigekassa liikmete hulga väljaarvamist,

mida hakati teostama, ei pidanud EHL juhatuse seadusepäraseks. Pöörduiti haridusministeeriumi poole, kus küsimus võeti kaalumisele ja seaduslik kord seati jalule.

Ehitus- ja sadamätöölise õnnetuspensionide

määramisel võeti seaduseandlikult uued alused. EHLiidu juhatuse küsimust kaaludes leidis, et

palganormid, mis on kindlustusametite poolt võetud pensionide väljaarvestamise ja abiraha määramise aluseks, osutuvad palju madalamateks tõelistest teenistustasudest.

Kindlustusametid on neid norme nüüd märksa tõstnud, kuigi mitte sedavõrd, et see rahuldaks.

Liidu kongressil juba varem vastu võetud nõudmistest, mida ka juhatus korduvalt arutas, teostus möödunud aastal

põllutöölise õnnetuste vastu kindlustamine,

aluseil, mis on täiesti vastuvõetavad. Sel on suur tähtsus põllutöölise olukorra parandamiseks.

Haiguskindlustust põllutööliste on liit ka korduvalt nõudnud, kuid seni tagajärjeta. Üldse on ka maal tööliste arstiabi võimaldamine veel väga puudulik, mis ei jäta avaldamata oma allakiskuvat, eitavat mõju rahva tervishoiule. Arstiabi ei ole maatööliste tarviliselt kättesaadav. Haiguskindlustus tooks siin põhjaliku muudatuse ja tagaks igale töölisel, kes seda vajab, ravi ja abistamist.

Sadamatöölise haiguskindlustust on EHL nõudnud, samuti

kaubanduslikul jne. alal teenijate haiguskindlustust

üldistel alustel, kindlasti vaieldes siin erikasade vastu, kuna nende ellukutumine tähendaks sotsiaalkindlustuse korralduses reaktsiooni ja oleks süsteemilage.

Tööinspeksiooni seaduse

väljaandmiseks ja tööinspeksiooni täiendamiseks pööruti korduvalt ministrite poole, kuna tööinspeksioonil on määrav tähtsus sotsiaalkindlustuse ja töökaitse seaduste elluviimisel. 16. sept. 1936. a. anti dekreedina uus tööinspeksiooni seadus, mis sisul on ka otsustavkohane. Uue seadusega on kindlaks määratud tööinspeksiooni ülesanded, millele toovad lisa teised eriseadused. Koosseisu suuredati. Uus jaoskond loodi Valka, kuna teiste uute jaoskondade asutamine (Narva, Viljandi?) on veel otsustamata. Määrati ametisse ka keskasutusse uusi töökaitse ametnikke.

Töölise töölepingu seadus,

mis anti dekreedina 7. okt. 1936. a., sisaldab ka haige tööliste kaitset. Tööandja ei ole õigustatud toimetama etteütlemist töölepingu lõpetamiseks tööliste haiguse või õnnetusjuhtumist tingitud vigastuse puhul nelja nädala jooksul, arvates haiguse algusest või õnnetusjuhtumi päevast.

Lepingu lõppemisel tööliste surma puhul, kui tööline oli vähimalt kümme aastat töötanud sama tööandja juures, on tööandja kohustatud ühe kuu jooksul, arvates surmapäevast, maksa surnu leibkonna liikmetele, kes olid õigustatud saama temalt ülalpidamist ja seda ka tegelikult said, abiraha kõigile kokku selle summa suuruses, mis surnud isik sai tööolud viimasel kahel nädalal. Kui surnud tööline oli töötanud sama tööandja juures vähimalt kakskümmend aastat, on tööandja kohustatud maksa eelpoolnimetatud leibkonna liikmetele

abiraha kahekorsses suuruses. Nii sisaldab ka töölepingu seadus sotsiaalkindlustuse sugemeid.

Uues

tööstusseaduses ja uues jõukomitee seaduses

ettenähtud inspeksiooni teostamine tõstaks tervishoiuolusid ja tehnilisi töötingimusi kaitstes, hoides ära haigusi ja õnnetusi.

Töölise palgatingimuste ja korteriolude parandamine

on vajaline ka rahva tervishoiu huvides. EHLiit on jälginud neid küsimusi ja omalt poolt sellele tähelepanu juhtinud.

Tuberkuloosi vastu võitlemise sihtasutuse nõukogust

võtab EHLiit osa oma esindaja kaudu. Liit asub Tartus. Esindajaks oli K. Luuk, ase-täitjaks L. Johnson.

Surmatud lapsed — Hispaania mässajate ohvrid.

EHLiidu poole pööruti ka Maidlas praagaga arstimise ravila asutamise asjus. Liidu juhatus pooldas säärast ravilat, kuid ei leidnud võimalust selle asutamisest majanduslikult osavõtmiseks.

Haiglaid ei ole

tarvilise mahutusega ega sisseadega isegi mitte pealinnas, kõnelemata vähematest keskustest ja tööstusrajoonidest. Haigekassadel oma haiglate, ambulantside ja apteekide avamine on edaspidi paratamatu. Sellepärast peab haigekassadel olema haiglate, ambulantside ja muude raviasutuste avamise õigus, haigekassad peavad ka tagasi saama vabamüügiapteegi avamise õiguse. Selles suunas tuleb tööd jätkata.

Need arstide ja rohuteadlaste kodade seisukohad, mis eitavad haigekassa raviasutuste ja apteekide avamise õigust, ei vasta rahva tervishoiu nõudeile.

Vastavalt haigekassa tegelaste päeval avaldatud soovialadustele pidi Riigi Statistika Keskbüroo koostama

Eesti sotsiaalkindlustuse ülevaate

algusest kuni tänapäevani. Et väljaandmist aineliselt võimaldada, pöördus R. Statistika

Keskbüroo EHLiidu poole, et see 1000 eks. tellimisega toetaks väljaannet. EHL juhatusel õnnestus ka hankida nii palju ettetellimisi. Ülevaate koostamist takistas tööliste büdžeti uurimise töö. Ülevaate ilmub aasta teisel poolel.

Selles ülevaates avaldatavad andmed on tarvilised sotsiaalkindlustuse uue seaduse ja uute korralduste põhjendamiseks.

Haiguskindlustuse statistika kiirus- tamiseks

pöörduiti valitsusasutuste poole. See statistika hilineb. Haigekassad esitavad oma aruanded õigeaegselt, kuid kindlustusameteil kulub nende läbivaatamiseks vahel aega kuni novembrikuuni.

Juhatuses tutvuti ka haigekassade pöördumistega kindlustusnõukogu poole ja leiti, et enne tuleks küsimusi kaaluda liidu juhatuses, kuna mõnedki haigekassade poolt algatatud asjad on lõppenud kindlustusnõukogu seletustega, mis haigekassadele ei ole soodsad.

Tallinna üks kindlustusameteist, kus Tallinna ühishaigekassa tegelased on tööliste esindajaks, tegi otsuse, mille järgi hakati abiraha väljamaksmisel nõudma politsei, notari või omavalitsuse poolt tõestatud volikirja. See otsus ei olnud otstarbekohane ja ta teostamine oleks toonud kassaosalisile uusi kulusid ja sekeldusi. Liit astus siin tarvilisi samme. Kindlustusnõukogu tühistas selle otsuse.

Haigekassade seisukorra

paranemine läinud aastal oli märgatav. Haigekassade asjaajamine ja juhtimine oli korralik, mida tõendasid korduvad põhjalikud ja mitmekülgsed revideerimised, mida toimetasid 1935. aastast alates tööinspektsiooni ametnikud.

1936. a. asutati uuesti sotsiaalmnisteerium, mille ülesanded olid seni jaotatud mitme ministeeriumi vahel, mis muidugi asjale ei olnud tuluks.

Haigekassategelaste päevad

peeti Tallinnas 12. ja 13. sept. Päevadest osavõtt oli rohke — peaaegu kõigist haigekassadest, osavõtjaid kokku 68 inimest, nende hulgas ka tööinspektsiooni ametnikud, rohuteadlaste koja esindaja ja arstid.

Päevakorras olid sotsiaalkindlustuse akuutsed küsimused, mille kohta võeti ka seisukohad.

EHL juhatusel, kes pidas 1936. a. kestes 9 koosolekut, tuli otsustada peale muu ka

rida vähema tähtsusega küsimusi, mis on algatatud haigekassade poolt ja esile kerkinud tegelikust elust. Nende loetelu ei ole ruumipuudusel võimalik.

EHLiidu büroos käis aasta kestes hulk inimesi

nõu küsimas

haiguskindlustuse ja haigekassade, aga ka muis sotsiaalkindlustuse ja töökaitse küsimustes.

Haiguskindlustuse ülesanne on ka tööliste ja teenijate sotsiaalse ja majandusliku seisukorra languse takistamine.

Sotsiaalkindlustuse, töökaitse, töö- ja töölistervishoiu, töötasu, tööaja ja muude töötingimuste küsimused on üksteisega tihedas ühenduses.

Näiteks, mida madalam töötasu, mida viletsamad korteri- ja toitlusolud, mida pikem tööpäev ja mida raskemad töötingimused, seda enam on haigestumisi ja seda raskem on haigekassalgi oma ülesandeid täita. Palga-, korteri-, tervishoiu- ja toitlusolude ning muude töötingimuste parandamine tõstab ka haigekassaosaliste majanduslikku, sotsiaalset, kultuurilist ja tervishoidlikku taset. Seepärast peab EHLiit ka selles suunas tegema, mis tal vähegi võimalik.

Neid ülesandeid taotles ka E. Töölisühingute Keskkliit, kes põhikirja järgi organiseeris kõiki töölisi ja teenijaid, ühendas ja juhtis töölisühinguid nende eesmärkide taotlemiseks, võitles oma liikmete majandusliku, poliitilis-õigusliku ja kultuurilise olukorra parandamise eest, arendas oma liikmete klassiteadvust ning igakülgset kaitset nende huve ja õigusi. Sotsiaal- ja tööõiguslike küsimuste kaalumiseks ja vastavate kavatsuste, kavade ja eelnõude kohta seisukoha võtmiseks tegutses keskkliidu juures kuni tema valitud juhatus nimetatud liikmetega asendamiseni sotsiaalkomisjon, millest osa võttis EHLiidu esindajana ta sekretär. Samade ülesannetega komisjon töötab ka töölistekoja juures, sest ka „koja ülesandeks on tööstustööliste esindamine ja kaitse majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste huvide alal“, selleks selgitades tööstustööliste olukorda ja tarvidusi, kogudes ja korraldades selleks vajalisi andmeid ning astudes vastavate asutuste ees samme olukorra parandamiseks ja puuduste kõrvaldamiseks. Ka on juba seaduse järgi töölistekoja ülesandeks neis küsimuses riigi- ja omavalitsusasutuste poole pöördumine ja seisukohtade avaldamine vastavate seaduseelnõude kohta. Selle komisjoni tööst on EHLiidu esindajana osa võtnud liidu sekretär. Selles komisjonis olid arutusel eelnõud ja märgukirjad, mis ülaltoodud küsimusi käsitlevad. Neist küsimustest olgu märgitud märgukiri korteriolude asjus, vaimsel alal töötajate töölepingu seadus, haiguskindlustuse seadus, töölisvanemate seadus, kutseseokuse küsimus, palgalise puhkeaja pikendamine jne.

EHLiidu juhatus esindajail tuli osa võtta reast kongressidest, konverentsidest ja koosolekutest, kuhu kutsuti: nii üleriiklikust töölisvanemate konverentsist, töölistekoja avamisest, karskusliidu nõupidamisest ja teistest koosolekutest. Esindasid juhatuseliikmed ja sekretär.

Juhatus kaalus ka rahvusvahelisest sotsiaalküsimuste kongressist osavõtmist, kuid krediitide puudusel tuli sellest loobuda.

EHLiidu liikmete arv on kasvanud. Liidust võtavad osa ka Pärnu ühine haigekassa ja Kreenholmi puuvillavabrikute haigekassa. Varemalt olid liidus: Balti Puuvillavabrikute haigekassa, Tartu üldhaigekassa, Narva üldhaigekassa, Narva Kalevivabriku haigekassa, Narva linaketramise manufaktuuri haigekassa, Rak-

vere Ühishaigekassa, Paide Ühishaigekassa, Haapsalu Ühine Haigekassa, Võru-Petseri Üldhaigekassa, Kuressaare Ühine Haigekassa, Viljandi Ühine Haigekassa, Hiiumäe Kärkla kalevivaabriku haigekassa, Kohtla-Järve põlevkivikaevanduse haigekassa, Sindi ühishaigekassa, Põltsamaa ühine haigekassa, a.s. „Kütte-Jõu“ põlevkivikaevanduse haigekassa, Valga üldhaigekassa. Liidus on 19 haigekassat, väljaspool liitu 6 ja nimelt väikene piiritusevaabrik Rosen ja Ko haigekassa, a.s. Loksa tehaste haigekassa, siis veel Kunda vabrik haigekassa, Kohila vabrik haigekassa, Tallinna linnaettevõtete haigekassa ja Tallinna ühishaigekassa.

Haigekassa tegelikuks juhiks on asjaajaja. Ta on püsiv oma kohal, kuna juhatusel liikmed vahelduvad. Ka selles, kas haigekassa tunneb end ühise pere liikmena ja tunnustab ühistöö tähtsust, on suur mõju ka asjaajajal. Kahjuks on isegi asjaajajate keskel inimesi, kes ei mõista ühistöö tähtsust.

Juhatusel liikmetest leiame silmapaistvaid tegelasi just liitunud haigekassadest, kuna teised haigekassad ei ole tegelikult üldtuntud töömehi annud.

Liit on püüdnud ka mitteliitunud haigekassade huvisid kaitsta ja sageli tagajärgedega, mis on isegi nende aruannetes tunnustamist leidnud. Kuid sellest hoolimata ei luba apaatus ja loidus liituda. Teisi takistusi ees ei ole.

Kõned ja loengud.

EHLiidu juhatusel esimeses K. L u k k esines 17. juunil 1936. a. Kreenholmi tööliste loenguga haiguskindlustuse üle. Paide ühishaigekassa peakoosolekust võttis liidu esindajana osa juhatusel liige V. L u k s e p p.

Liidu sekretäril L. J o h a n s o n i l tuli kõnesid ja loenguid pidada: Rakvere ühishaigekassa peakoosolekuil, siis Türi, Kiviõli, Tallinnas sadamatöölise, linnatöölise, töölisanemate, kutseühingute jne. koosolekuil, käsitades sotsiaalkindlustuse ja töökaitse küsimusi. Tänavu on tal loenguid olnud nende küsimuste üle Tallinnas, Tartus, Sindis, Kohtla-Järvel, Valgas, Loksal ja mujal.

EHLiidu häälekandjas „Töös ja Tervises“

on leidnud töökaitse, tööliikindlustuse, tervishoiu ja üldse sotsiaalküsimused üksikasjalist käsitamist, tuues ülevaateid ka haigekassade, kindlustusametite ja kindlustusnõukogu tegevusest.

Ajakirjas on juhitud tähelepanu haiguskindlustuse seaduse normide rikkumistele käitistes, põhjendatud tööaja lühendamist, puhkeaja, nõutud pagarite öötöö keelu teostamist, käsitatud rahva väikese iibe põhjusi, noortöölise sotsiaalset olemust, töökodade puudusi, kollektiivlepingute vajadust, töövõimaluste loomist, emade- ja lastekaitset, tööaja kaitse õigust, töötasu suurendamist, töötülide lahendamist, üldist tervishoidu, kutseühingute õigusi, kuid kõige enam on tähelepanu pöördunud haiguskindlustusele, haigekassade tegevusele, tehnilistele küsimustele, töökorraldusele ja päevamuredele.

On toodud pikemaid ja lühemaid ülevaateid ka välismailt ja rahvusvahelisest koostööst.

On tulnud seisukohti võtta, kaitsta, ka peale tungida.

„Töö ja Tervise“ lugejate arv kasvab järjekindlalt. Raudteeliinide järgi läks, näiteks, nr. 2 — 1937. a.: Tallinna-Haapsalu, Nõmme-Väike, Väana liini kaudu ja Hiiumäe saarele 57 eks., sellest suurem osa Kärkla, siis Turba ja Haapsalu postiagentuuride kaudu, Saaremaale läks vaid 1 eks., kuna seal puuduvad tegelased, kes „Töö ja Tervise“ levikuks vähegi kaasa aitaksid, Tallinna-Pärnu liini kaudu — 126, sellest kõige enam Sinti, siis Türi, Paide ja Viljandi. Ka Pärnus on lugejate arv kasvanud. Tallinna-Valga-Petseri-Tartu liini kaudu läks enam — 507 eks., sellest Tartu üle

Töölise perekond — Hispaania mässajate ohver.

330 eks., kus liidu esimees K. L u k k väga palju tööd teeb, et liidu kuukirja levitada. Tapana ja Sonda-Mustvee liinile läks 348, neist kõige enam Narva. Tallinnas on tellijaid üle 150, Kolga-Loksa liinil 5. Üldse läks nr. 2 posti kaudu 1213.

Võrreldes eelmiste aastate veebruarikuu (2) tellimisi, saame järgmised arvud:

1926. a. — 439, 1927. a. — 574, 1928. a. — 607, 1929. a. — 675, 1930. a. — 479, 1931. a. — 747, 1932. a. — 663, 1933. a. 675, — 1934. a. — 561, 1935. a. — 768, 1936. a. — 849, 1937. a. — 1213.

Tellijate arv näitab järjekindlat tõusu. Haigekassade poolt saadud tellimised annavad järgmise ülevaate:
Tartu üldhaigekassa 87 eks.

Tartu — K. Lukk	236	eks.
Kreenholmi vabr. haigekassa	79	„
Narva üldhaigekassa	75	„
Paide üldhaigekassa	48	„
Balti Puuvillavabriku haigekassa	45	„
Narva Kalevivabriku haigek.	40	„
Rakvere ühishaigekassa	39	„
Hiiu-Kärkla Kalevivabr. haigek.	38	„
Kohtla-Järve pk. haigekassa	38	„
Sindi ühishaigekassa	37	„
„Kütte-Jõu“ haigekassa	33	„
Viljandi ühishaigekassa (P. Paal)	32	„
Narva Linaketr. Man. hk.	30	„
Tallinna ühishaigekassa	25	„
Võru-Petseri üldhaigekassa	12	„
Võru-Petseri — A. Ermel	26	„
Pärnu ühishaigekassa	12	„
Valga üldhaigekassa	5	„
Valga — K. Madisson	10	„
Haapsalu ühishaigekassa	7	„
Tallinna linnaettevõtete haigekassa	6	„
Loksa tehaste haigekassa	3	„
Põltsamaa ühishaigekassa	3	„
Kunda vabriku haigekassa	2	„
Rosen ja Ko vabriku haigekassa	1	„
Kuressaare ühishaigekassa	1	„
Kohila vabriku haigekassa	0	„

„Töö ja Tervise“ lehekülgede arv oli 1936. a. iga kuu 24. Kuukirja väljaandmisest võttis endiselt osa Sotsiaalse Arengu Eesti Ühing, toetades aineliselt ja kaastööga.

EHLiidu kirjastus

müüs ka 1936. a. O. Vahtra „Töölise haiguste vastu kindlustamise seadust“, L. Johanson „Sotsiaalkindlustust“ ning „Töö ja Tervise“ 1925.—1935. a. brošeeritud ja köidetud aastakäike. Et seda kirjandust kiiremini rahva keskele levitada, ühtlasi arvestades töölise väikest ostujõudu, määrati hind võimalikult madal.

EHLiidu kohtulik nõudeasi

vandeadv. Ed. Mühlbergi vastu, kes keeldus liidule tema kaudu välja nõutud raha edasi andmast, on veel pooleli. Ed. Mühlbergil tuleb kohtuotsuse kohaselt liidule tasuda 1646.64 kr. ühes 6%, arvates 23. nov. 1934. a., kohtu- ja asjaajamisekulusid 153 kr. 27 s. Asi on praegu 6. jsk. kohtupristavi käes, kes peab toimetama liidule väljamõistetud summa sunnitsissenõudmise.

Liidu juhatuses olid: esimees K. Lukk, abiesimees E. Rosenberg, teised liikmed: F. Kauks, V. Luksepp, A. Mägi.

Revisjonikomisjonis: esimees E. Keskpai, E. Neuman ja P. Paal.

Liidu sekretäriks oli L. Johanson.

*

EHLiit on püüdnud, hoolimata rasketest oludest ja kitsastest võimalustest, möödunudki aastal täita neid ülesandeid, milleks ta on asutatud, see on — ühendada Eesti haigekassasid ühistöös, juhtida ja ühtlustada nende tegevust ja aidata kaasa tervishoiuolude parandamiseks. Ta on selleks korraldanud loenguid ja nõupidamisi, on vastavatest konverentsidest, kongressidest ja toimkondadest, kuigi ainult sisemaal, osa võtnud, on välja annud ajakirja ja kirjandust oma sihtide taotelemiseks, esitanud mär-

gukirju ja teadaandeid valitsusasutustele tööliste tervishoiuolude puuduste ja nende parandamise abinõude kohta töökodades, on tegutsenud sotsiaalkindlustuse arenguks ja haigekassade, eriti haigekassaosaliste huvide kaitseks, töötava rahva majandusliku, sotsiaalse, kultuurilise ja tervisliku taseme tõstmiseks.

Haigekassade tegevusest

Haapsalu Ühise Haigekassa liikmete koosolek.

A.-s. Eesti Turbatööstused Ellamaa Turbatööstuse töölised ja ametnikud, kui Haapsalu Ühise Haigekassa liikmed, olid korraliseks koosolekuks kokku kutsutud 11. II 37. a. kell 18.30.

Koosoleku avas Haapsalu Ühise Haigekassa juhatuse liige O. Ermus.

Koosoleku juhatajaks valiti A. Jänes ja protokolljaks A. Viroja.

Möödunud 1936. a. aruande luges ette koosoleku juhataja, mille kohta sõnavõtmist ei olnud. Valiti 6-liikmeline valimiskomisjon ja selle töö hõlbustamiseks seati koosolijate poolt üles 22 kandidaati, kelledest tuleb valida 12 volinikku. Valimised peetakse 21. II 37. a.

Koosolek, mis kestis umbes pool tundi, oli vähene osavõtjalt ja ka sõnavõtult.

Sotsiaalkindlustus

— Lasteabirahade küsimuses puudub veel selgus. On kaalumisel lasteabiraha maksmine vastavast fondist.

— Ülevaate sotsiaalkindlustusest 1935. a. on avaldanud ja meie toimetusele saatnud rahvusvaheline tööamet, Internationales Arbeitsamt, pealkirja all: „Die Sozialversicherung im Jahre 1935. Auszug aus dem „Internationalen Jahrbuch der Sozialpolitik 1935—36“ (Kapitel III). Genf 1936. Lhk. 326.

Töökaitse

— Vaimsel alal töötajate töölepingu seadus ei leidnud riigi majandusnõukogus pooldamist. See seadus pidi olema täienduseks töölise töölepingu seadusele, mis hakkas maksma 1. jaan. Vaimsel alal töötajate töölepingu seadus pidi korraldama tööandjate ja teenijate vahetöölepingu seadusele, kus teenijate tööjõudu kasutatakse. Ilma vaimsel alal töötajate töölepingu seadusega ei saa täieliselt teostada töölise töölepingu seadust.

— Jalaõudetööstuses Ungaris on 8-tunniline tööpäev ja 48-tunniline töönädal.

— Palgalise puhkeaja ulatus laieneb Põhja-Ameerikas.

— Tööaeg Uuel-Meremaal on 8 tundi päevas ja 40 tundi nädalas. Kõige enam 4½ tunni järele peab olema vähimalt ¼-tunniline söögi-vaheaeg.

— 48-tunniline töönädal on Šveitsis.

— Töökaitse alal Prantsusmaal teostati viimasel ajal paljudel tööaladel 40-tunniline töönädal. Palgalise puhkeaja seaduse ulatust laiendatakse järjest, muu seas ka pagaritööstuses; kindlustati töölisele ja teenijatele nädala puhkeae, sõlmiti kollektiivlepinguid ja tösteti sellega töötasu.

Töötasu

— Töötasu tuleb välja maksa kas tööajal või kohe pärast töö lõppu. Töötasu välja-maksmisega viivitamine ei ole seadusepärane.

— Tekstiiltöölise palgad on Eestis mada-laimaid, vaatamata sellele, et see tööstusala saab suuri kasusid ja et palga kõrgendamine siin on võimalik. Nüüd on üleriiklik tekstiil-töösturite ühing palgade kohta korraldanud ankeedi. Töösturid põhjendavad madalaid pal-ku sellega, et tekstiiltööliskond koosneb ena-mikus naistest ja et tööliste valdavalt ena-mikku ei saa lugeda õppinud tööliste hulka. Ka ei olevat töäjõudlus tekstiiltööstuses kül-laldaselt kõrge, tingitult tehnilisest olukorrast või jälle paljudes maades, ka Eestis, vähese telgede arvuga töötamisest. Edasi tuuakse põhjenduseks, et ka kõigis teistes maades on tekstiiltöölise palgatase üldisest tööstustöö-liste palgatasemest keskmiselt 16—25% ma-dalam.

Siin jäetakse tähele panemata, et ka Eesti tekstiiltööstuses on töäjõudlus iga aastaga kasvanud, on ka telgede arvu iga töölise kohta suurendatud, saaduste hinda tõstetud, elu-maksumus on rängalt tõusnud, — kuid töö-tasu ei ole tõstetud või kui on, siis mitte vastavas proportsioonis. Kui mujal on teks-tiiltöölise palgatase üldisest keskmisest 16—25% madalam, siis meil on see 50 ja enam protsenti. Ka on mujal üldine keskmine palju suurem kui meil, kus palgad on mada-laimaid terves Euroopas.

Tekstiiltöögi nõuab oskust ja vilumust. Ka naistöölisel on õigustatud töötasu saama, mis võimaldaks neile vajalist eluüldpidamist. See, et masina juures mehe töö naine ära teeb, ei põhjusta veel töötasu vähesust.

Palgaküsimuse lahendamisest

Majandusliku kriisi ajal koondab töölis-kond kõik jõud, et kaitsta sotsiaalseadusi, töö- ja palgatingimusi, kuna just sel ajal püüavad ettevõtjad vabaneda töökaitses ja sotsiaalseadusist. Eesti töölikond ei olnud majandusliku kriisi ajal küllalt võimeline oma õiguste kaitseks, ja selle tulemusena näemegi palgade vähendamist.

Töölikond on seni oma palga- ja töötin-gimusi parandanud kahel teel. Palgavõitluse juhtijaiks olid ametiühingud. Töölised or-ganiseerusid ametiühingusse. Praktika on näidanud, et organisatsiooni kaudu on või-malik töötüüsid lahendada rahuldavalt. Ametiühingute kaudu palgavõitluse korraldamine on osutunud parimaks teeks mujal ja ka meil. Teine tee seisis selles, et üksiku käitise töö-lised alustasid ise töötüü. Organiseerimatusse tõttu lõppesid need streigid sageli tööliste kaotusega.

Majanduselu paranemise järele hakkasid töölised suurel arvul astuma ametiühinguis-se ja organiseeritud tööliste arv tõusis juba 15.000-ni. Töötüüsid tekkis rohketel aladel ja töötüüde lahendamise komisjonil tuli töötada 1936. aastal kuni septembrini suure töökoor-matusse all. Töölised ruttasid realiseerima oma jõudu ja kasutama konjunktuuri. Kah-

juks andis see töö vähe tulemusi. Pal-kade kõrgendamine aga sündis sedavõrd tagasihoidliku protsendi suuruses, et kui võr-relda enne nõudmise esitamist olnud palka ja juurepandud palgalisa, siis vahepealne elukal-liduse tõus ületas sageli juurepandud palga-summa, seega palga reaalkväärtus ei tõus-nud. Nii ei suutnud komisjon rahuldada töö-liskonna õiglasi nõudmisi. Komisjoni kaudu palgaolude parandamist nõudis vaid osa käi-tiste töölisi. Viimasel ajal on komisjoni töö väga väike.

Ainult üksikuid algatusi on veel palgade parandamiseks. Kõrgkonjunktuuri aeg on tööolude ja palgatingimuste parandamiseks suurelt jaolt jäänud kasutamata.

Kriisi uuesti jõudmisel asub ettevõtjas-kond uuele pealetungile. Kui seni võidi veel kõnelda vanaduse ja invaliidisuse vastu kind-lustamise läbiviimisest, siis, kui seda ei jõu-ta läbi viia enne kriisi kättejõudmist, on seda hiljem juba raske läbi viia. Raskus seisab selles, et ettevõtjad oma olukorra paranda-miseks asuvad uuesti palgade vähendamisele, mis majanduskonjunktuuri ajal kas jäid seisma endises nominaalses väärtuses või vei-di tõusid. Ja kuna neile ei ole vastu seada tugevaid töölisorganisatsioone, siis on tule-mused juba ette teada, kui selleks ei sega vahele tugevam võim — riik.

Terves reas ametiühinguis võib märkida liikmete arvu vähenemist ja ainult üksikud, kes omavad küllaldaselt tugeva funktsionää-ride võrgu, näitavad endist taset või koguni suurenemist, nagu näiteks trükitööliste ühingud.

Tervishoid

— Kutsevalikust ja tervishoiust kirjutab prof. A. R a m m u l pikemalt „Tervises“ nr. 2 — 1937.

— 3750 nakkushaiget, s. o. paranematut haiget, tiisikusebatsillide levitajat leidub meil üle riigi umbes 15.000 tiisikushaige hulgas, — kirjutab dr. med. Feliks L e p p „Tervises“ nr. 2 — 1937. a. Nende haigete eraldamine nõuaks meilt, kui arvestada 2 kr. päevas hai-ge kohta, kuluisid 270 miljonit senti aastas. Eraldatute perekondade abistamiseks kuluks 86,4 miljonit senti aastas. Iga nakkushaiguse vastu võitlemine kannab vilja, kui haigusjuht vara avastatakse ja nakkusallikas tehakse kahjutuks eraldamisega.

Dr. med. F. L e p p teeb kokkuvõtte, mille põhjal läheb:

I. Toksibatsillide eritajate ja levitajate eraldamiseks 356,5 miljonit senti.

II. Ravi maksimaalsete tulemuste saavu-tamiseks, ka ühtlasi nakkusallikate vähenda-miseks 228 milj. senti.

III. Teatud liiki tiisikushaigete ja nende perekondade abistamiseks 100 milj. senti.

IV. Luu-liigete tiisikushaigetele vigasuse arengu vältimiseks 22,5 milj. senti.

V. Tiisikuse arenemise vältimiseks l a s -te tervisliku seisukorra parandamiseks ja kaitsevõime kõrgel hoidmiseks 25 milj. senti.

VI. Uute tiisikuse vastu võitlemise asutuste ellukutsumiseks ja nende korrallikuks töötamiseks 268 miljonit senti.

Mõjuvate ja laiaulatuslike abinõude tarvitusele võtmiseks tiisikuse vastu võitlemisel kulub ümarguselt 1000 miljonit senti aastas.

Tiisikuse vastu võitlust tuleb pidada juba haige juures kodus, vaenlase laagris, seal seda hävitades.

— Tuberkuloosi-asutusi oli läinud aastal 5 sanatooriumi ja 2 eraldusmaja. Tiisikuse nõuandlaid oli 13, seega üks nõuandla 85.000 elaniku kohta. Tuberkuloosi vastu võitlemise nõuandlaid tarvitas 9473 haiget, neist linnades 4304 ja maal 5169. Visiitide üldarv tiisikuse ambulatooriumides oli 22.349, neist linnaelanikelt 12.105 ja maaelanikelt 10.235.

— Vaimuhaigeid oli läinud tegevusaasta lõpul haigemajades ravimisel 1089, vaimuhaigeid ja langetõbiseid maavalitsuste varjupaikades keskmiselt 745 ja perekondlikul hooldamisel 920.

— Tervishoiupersonaal; oli tervishoiuvalitsuse 1935/1936. a. aruande järgi: arste 934, hambaarste 206, õdesid 529, ämmaemandaid 384, masseerijaid 198, koolivõõreid 95, hambatehnikuid 75.

Raviasutusi oli: riigi haigemaju 19 — 2099 voodiga, omavalitsuste haigemaju 19 — 1529 voodiga, erahaigemaju 25 — 889 voodiga, kokku haigemaju 63 — 4517 voodiga.

Muid tervishoiuasutusi oli: riigi ambulatooriume 14, omavalitsuste ambulatooriume 20, eraambulatooriume 36, omavalitsuste mudaravilaid 2 ja vannidega ravilaid 8.

— 210 vabamüügi-apteeki oli läinud aastal. 1. veebr. 1936. a. töötas apteekides 265 rohuteadlast, 212 assistenti ja 137 praktikanti.

— Pensionäride arv oli 31. III 1936. a.: riigi- ja omavalitsusteeniijaid 5784, veneaegseid 3595, rahvaväelasi 1937, riigitöölisi 438, vanu õpetajaid 105. Pensionäride arvus on kogu perekond arvatud üheks üksuseks. Pensionideks makseti 1934/1935. aastal 3.981.000 kr. ja 1935/1936. a. 4.323.000 krooni.

— Tüüfusehaigust Rakveres levitavad „Pvl.“ teatel linnavalitsuse kaevud, mille joo- givee läbi on haigestunud 5 isikut.

Linna omavalitsus peaks hoolitsema selle eest, et rahval oleks tarvitada terve vesi. Kui aga isegi linnavalitsuse hoone kaevu veega levitatakse tüüfust, siis annab see küll väga halva tunnistuse selle linnavalitsuse tegevusest.

— Ema ja kolm last maeti korraga Kär- las, Saaremaal. Ema oli sünnitanud kolmi- kud, kuid suri ema ja surid väetid — sest arstiabi jäi hiljaks.

Emade kaitse alal ei ole meie veel jõudnud nii kaugale, et sünnitusabi ja arstiabi oleks kättesaadav igale emale! Sellejuures aga kurdame tühjadest hällidest ja otsime abi — manitsemisest ja abielulaenudest.

— Korporatsioonidest joomise väljaheit- mist soovivad Eesti Karskusliit oma ringkir- jaga. Vististi jääb seegi ringkiri hüüdjaks hääleks kõrves, kus ei ole elu ilma niisutu- seta.

— Nahatuberkuloosi ravila Finseni ka- binett avatakse Riias Punase Risti haiglas.

— Tallinna haiglad on endiselt haigeid tulvil täis. Keskaigla väljaheitamine võtab aega.

— Apteekrite soovid. Rohuteadlaste Koda on esitanud sotsiaalministrile järjekordse märgukirja, milles muuseumuse soovitakse era- apteekide vabastamist põhiarimaksust ja sel- lega seoses olevaist muudest kohustustest; tollide alandamist; üldhaiguskindlustuse kor- raldamist vastavalt Rohuteadlaste Koja ja Arstide Koja seisukohtadele; apteekidele või- maldada abitarvitaja soovile enam vastu tul- la nende ravimite suhtes, mida senine kord kitsendab; sammude astumist, et arstid ravi- mite ordineerimisel arvestaksid patsientide majanduslikku kandejõudu ning võimaluste piires välismaa preparaate, mineraalvete j. t. seesuguste vahendite asemel ordineeri- sid enam individuaalravimeid.

— Apteekidest ravimite väljaandmisel põhjendamatu arsti allkirja nõudvate ravi- mite nimekirja koostamist on algatanud Rohuteadlaste Koda.

— Suremus Alaska eskimode ja indiaan- laste keskel on statistika andmeil 10 korda suurem kui üldine protsent P.-Ameerika Ühendriikides. Eriti palju sureb inimesi tiisi- kusse.

— Liiklemis- ja tööõnnetuste arv Eestis on viimasel ajal suurenenud. Rohkesti on surmajuhutumeid ka raudteel.

— Näljutamist Saksamaal püüti põhjen- dada hiljutisel põllumajanduslikul näituseil või rohelisel nädalal. Näituse hüüdsõnaks oli võitlus toitlusega liialdamise vastu, ol- gugi et suur osa Saksa perekondi kannat- ab kroonilise alatoitluse all, on suuret jaolt ilma või ja lihata. Ametlikel plakaa- tidel kurdeti, et Saksamaal süüakse enam rasvaineid kui tarvis. Rasvainete tarvitamist võivat veelgi 25% võrra vähendada. Sakslaste eesisad, tõsiasialased, olevat vähem liha söö- nud kui praegune põlv ja olnud seejuures tervemad. Perenaine võib kodus ka veel ühe kanamunaga teostada kokkukohoidu ja toitluse selle all ei kannata. Võitlus toitlusliialduse vastu peab andma üks miljard marka kokku- hoidu.

Saksamaa raskete toitlus- ja üldse sot- siaalolude tulemusena vähenes 1936. a. sün- dimus ja suurenes suremus. Noortest tun- nustati 1936. a. sõjaväeteenistuse kõlvuliseks kõigest 75% kokkukutsutuist, kuigi püüti igauht toppida sõdurimundrisse.

Kuigi tööliste palga ostujõud 1936. a. langes, tõusis aktsiaseltside puhastulu 2,5 miljardi marga võrra, võrreldes eelmise aas- taga. Eriti suurt tulu annab sõjatööstus.

— Sünnimuse langus ja suremuse tõus Itaalias on suur. Paljudes linnades suurem

ületab sündimuse. Ajalehed kirjutavad sündimuse traagilisest langusest, mis takistab ka Abessiinia asustamist. Turiini lehed kirjutavad 18. veebr., et eelmisel nädalal sündis selles linnas 189 ja suri 220 inimest. 1936. a. on ametlikel andmeil sündimus langenud tuhande isiku kohta 22,2-le, kuna see arv oli 1922. a. 29. Rahva seisukord on Itaalias fašistliku režiimi tulemusena väga raske, maksud on kõrged ja elumaksumus suur. Tööline ja talupoeg vaevlevad viletsuses. Kes priskelt elab, on fašistliku organisatsiooni tegelinski ja sõjaväelane, peale sõduri. Sündimuse tõstmiseks ei ole senised abinõud, ka mitte abilulaen ja propaganda, mõju avaldanud. Nüüd tahetakse tarvitada uusi vahendeid, nagu lastega vanemate tööle paigutamisel eesõigustamist, vallaliste maksu suurendamist, lastega perekondade kindlustamist. Üldise sotsiaalse viletsuse ja majandusliku kitsikuse juures vaevalt needki abinõud annavad soovitavaid tulemusi.

— „Eesti Arst“ nr 2 ilmus 22. veebruaril rikkalikku sisuga.

— Rahvastiku iibe kohta on ülevaade avaldatud Eesti Statistikas nr. 182 (1) 1937.

— Trükitööliste puhkekodu avatakse tänavu kevadel Aegviidus.

— Hoolekande seaduse muutmise seadus on avaldatud RT nr. 18. Muudatus on tehtud riigi kulude vähendamiseks vaimuhaigete ja langetõbiste eest hoolitsemisel. Neid kulusid kannavad haiged ise, nende omaksed, omavalitsused ja osalt ka riik.

Mitmesugust

— Hispaania mäss nõuab uusi ohvreid: linnad ja külad purustatakse, mehi, naisi ja lapsi surmatakse. Mässu peapõhjuseks oli suurmaapidamise likvideerimine, mida tahtis teostada vabariigi valitsus. Kloostreilt üksi taheti võõrandada 150.000 ha kultiveeritud maad. Valitsuse kavas oli väiketalunike ja maatööliste maaga varustamine seevõrd, et nad võiksid sellest elada ega tarvitseks oma perekondadega nälgida samal ajal, kus suurmõisnikud ja kloostriunnad alevad külluses ja lodevuses. Hoolimata sellest, et mässukindraleil Francoga eesotsas on kasutada regulaarsed väed, võõrastelegion, Marokost toodud maurid, Itaalia, Saksa ja Portugali väeüksused ja varustus, on rahvas siiski seni suutnud oma vabadust kaitsta rõvedate ja mõrtsukaliste kallaletungijate vastu, keda toetavad fašistlikud riigid.

Läti ajakirjanik Otto Zellins, kes on viibinud sõjakirjasaatjana Hispaanias, ütles oma hiljuti Tallinnas peetud kõnes, et His-

paania rahvas oli jagunenud kahte suure klassi: ühel pool aadel ja vaimulikud, teisel pool kurnatud talupojad ja töölised; teiste sõnadega — ühel pool härrad ja käskijad, teisel pool — sulased ja tööorjad. Keskklassi ei olnud. Aastasadade jooksul on rahvasse imibunud viha aadli vastu. Mässajate kindralite vägedes on juhtideks igasugused hertsogid ja krahvid ning marsitakse vanade kuningriigi marsside järgi. Suurt tuge neile annavad Itaalia ja Saksa lennuväed. Franco lennubaasides kuuleb rohkem saksa ja itaalia kui hispaania keelt.

Valitsusevägedes valitseb kindel kord. Valitsuseväed kaitsevad rahva vabadust ja kultuuri barbaarse kallaletungi vastu.

Hiljuti surnud hispaania tähtsaim kirjanik Miguel de Unamuno jäi kodusõja algul Salamancasse, kus võimutses kindral Franco, kes katsus kirjaniku kuulsat nime ka propagandaks oma kasuks tarvitada. Salamanca ülikooli aktuse kõnes arvustas prof. Modonado teravalt baske ja kataloonlasi, kes võitlevad vabariigi valitsuse, s. o. rahva, poolel.

Talle vastas Unamuno, et punaste laagris lähevad naised vähimalt väerindele surema, relvad käes, kuna Franco poolel nad ehivad endid märkidega ja käivad endid mahalaskmistele vaatamisega lõbustamas.

Kindral Astrei kisendas: „Sum intelligent-sile!“ Üks professoreist vastas kindralile: „Palun mitte unustada, et te viibite intelligenti templis.“ Franco proua minestas. Aktus katkestati. Unamuno vallandati rektori kohalt ja seati politsei valve alla. Unamuno ütelnud hiljem: „Minu süda ei kannata seda kõike.“ Ta suri mõni kuu hiljem südame-rabandusse.

Hispaania vabariigi valitsus enne Franco mässu ei asunud mitte ainult maareformi, vaid ka sotsiaalsete uuenduste teostamisele.

— Tööraamatute nõudmist kordavad põlumeeste konvendid. Tööraamatul ei ole tööturu korraldamisel mingit tähtsust. Tööraamat on üleliigne.

— Tubakat suitsetati Eestis 1936. a. iga elaniku kohta 694 paberossi ja sigaretti ning 0,272 kg pakitubakat. Võrreldes eelmise aastaga näitab tubaka tarvitamine suurt tõusu.

Suitsetamise komme tungib järjest enam ka naiste keskele.

— Ehitustöölisi ette valmistama hakkab Tallinnas ehitusasjanduse ühing, korraldades selleks ehitustehnilisi kursusi rahvatülikooli ruumides.

— Kingseppade suurstreigist Poolas veebruaril lõpul võttis osa 80.000 töölisl.

S I S U: 1) Sotsiaalpoliitika majanduslikust tasuvusest — J. Sonin. 2) Palgaline puhkeaeg — L. Johanson. 3) Mootor ja inimene — A. Kummel. 4) Tehnilise arengu sotsiaalseid tulemusi — Joh. Mikhelson. 5) Rahvusvahelised töökonverentsid 1936. a. — Aug. Gustavson. 6) Viljandi Ühishaigekassa — P. Paal. 7) Ühest tööaastast sotsiaalkindlustuse ja tööliste tervishoiu alal — L. Johanson. 8) Haigekassade tegevusest. 9) Sotsiaalkindlustus. 10) Tõõkaitse. 11) Tõõtasu. 12) Tervishoid. 13) Mitmesugust. 14) Kuulutused.

„PÄEVALEHT“

ON ISESEISEV, LEVINUIM JA LOETA-
VAIM PÄEVALEHT EESTIS, SUURIM
NING KASULIKEM KUULUTAMISE LEHT

„LASTE RÕÕM“

— LOETAVAIM LASTEAJAKIRI

SUURED NING TÄIELISED

RAAMATU- JA KIRJUTUS- MATERJALIDE KAUPLUSED

KIRJANDUSE- JA PÄBERILAOD

TÄIELISIM

GRAAFIKATÖÖSTUS

TRÜKIKODA TSINKOGRAAFIA
LITOGRAAFIA KÕITEKODA

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS,
TALLINN, PIKK TÄN. 2, OMA TELEFONI KESKJAAM NR. 428-83

Vastutav toimetaja *Karl Lukk*. Tegev toimetaja *L. Johanson*. Väljaandja *Eesti Haigekassade Liit*.
Ilmumise aeg *16. märtsil 1937. a.*

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda, Pikk tän. 2. 1937.